

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти

Реєстраційний № _____

Магістерська робота
ТРАДИЦІЇ УГОРСЬКОЇ НАРОДНОЇ МУЗИКИ У ВИХОВАННІ
ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАКАРПАТТІ

ЖЕНДЕЙ ВІВІЯНА АНДРІЇВНА

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 103-Вн від 23.11.2022 року

Науковий керівник:

Коприва Аттіла Тиберійович
кандидат мистецтвознавства, доцент

Консультант:

Кішш Юліанна Іванівна
викладач

Завідувач кафедру:

Біда Олена Анатоліївна,
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2023

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти

Магістерська робота
ТРАДИЦІЇ УГОРСЬКОЇ НАРОДНОЇ МУЗИКИ У ВИХОВАННІ
ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАКАРПАТТІ

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Жендей Вівіяна Андріївна

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Науковий керівник: **Коприва Аттіла Тиберійович**

кандидат мистецтвознавства, доцент

Консультант: **Кішш Юліанна Іванівна**

викладач

Рецензент: **Човрій Софія Юліївна**

кандидат пед. наук, доцент,

Мукачівський державний університет

Берегове

2023

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

**Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatás- és Intézményvezetés
Tanszék**

**A MAGYAR NÉPZENEI HAGYOMÁNYOK HELYE A
KÁRPÁTALJAI KISISKOLÁS KOROSZTÁLYÚ GYERMEKEK
OKTATÁSÁBAN**

Magiszteri munka

Képzési szint: mesterképzés

Készítette: Zsendej Vivien

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 013 Tanító

Témavezető: Kopriva Attila

DLA, docens

Konzulens tanár: Kiss Julianna

oktató

Recenzens: Csoóri Zsófia

a pedagógia tudományok doktora, docens,

Munkácsi Állami Egyetem

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
I. ХАРАКТЕРИСТИКА УГОРСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ НАРОДНОЇ МУЗИКИ.....	8
1.1. Початки угорської народної музики.....	8
1.2 Систематизація угорської народної музики.....	9
1.2.1 Групування за характеристикою мелодії.....	11
1.2.2 Групування за етнографічною функцією.....	15
1.2.3 Групування за музичними діалектами.....	21
II. ВИКЛАДАННЯ ВОКАЛЬНОЇ МУЗИКИ В ШКОЛІ.....	28
2.1. Зміст музичної освіти в школах та наукових досліджень у галузі до теперішнього часу.....	28
2.1.1 Вокальні народні ігри у школі.....	30
2.2. Угорські ансамблі народної музики в Закарпатті.....	34
2.3 Угорські музичні заклади Закарпаття.....	37
2.4 Визнання і розвиток музичного таланту.....	41
III. МУЗИЧНА ОСВІТА В МОЛОДШИХ КЛАСАХ УГОРСЬКОМОВНИХ ШКІЛ ЗАКАРПАТТЯ.....	44
3.1 Попередні дослідження, зразок, запитання.....	44
3.2 Методи та засоби дослідження.....	46
3.3 Результати дослідження.....	48
ПІДСУМКИ.....	70
РЕЗЮМЕ.....	71
ЛІТЕРАТУРА.....	72
СПИСОК МАЛЮНКІВ.....	77
ПЕРЕЛІК ТАБЛИЦЬ І ДІАГРАМІВ.....	79
ДОДАТКИ.....	81

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	6
I. A MAGYAR VOKÁLIS NÉPZENE JELLEMZŐI.....	8
1.1. A magyar népzene kezdetei.....	8
1.2 A magyar népzene rendszerezése.....	9
1.2.1 A dallam jellegzetessége szerinti csoportosítás.....	11
1.2.2 Néprajzi funkciójuk szerinti csoportosítás.....	15
1.2.3 A zenei nyelvjárások szerinti csoportosítás.....	21
II. ÉNEK ZENE TANÍTÁS AZ ISKOLÁBAN.....	28
2.1 Az iskolai ének-zene oktatás tartalma és a területet érintő eddigi kutatások.....	28
2.1.1 Énekes népi játékok az iskolában.....	30
2.2 Kárpátaljai magyar népzenei együttesek.....	34
2.3 Kárpátaljai magyar zeneművészeti intézmények.....	37
2.4 A zenei tehetség felismerése és fejlesztése.....	41
III. ZENEOKTATÁS A KÁRPÁTALJAI MAGYAR TANNYELVŰ ISKOLÁK ALSÓ TAGOZATAIN.....	44
3.1 A kutatás előzményei, a minta leírása, kutatási kérdések.....	44
3.2 A mérőeszköz bemutatása, a vizsgálat módszere.....	46
3.3 A kutatás eredményei.....	48
ÖSSZEGZÉS.....	70
REZÜMÉ.....	71
IRODALOMJEGYZÉK.....	72
ÁBRÁK JEGYZÉKE.....	77
TÁBLÁZATOK ÉS DIAGRAMOK JEGYZÉKE.....	79
MELLÉKLETEK.....	81

BEVEZETÉS

Aki zenével indul az életbe, bearanyozza minden későbbi tevékenységét, az életnek olyan kincsét kapja ezzel, amely átsegíti sok bajon. A zene tápláló, vigasztaló elixír, és az élet szépségét, s ami benne érték, azt mind meghatványozza. (Kodály Zoltán)

A szakdolgozat témája: A magyar népzenei hagyományok helye a kárpátaljai kisiskolás korosztályú gyermekek oktatásában.

Kodály Zoltán már a 20. sz. első felében megfogalmazta azt, hogy a zeneképzést már az óvodától el kell indítani, hogy a gyermek a zene alapelemeit korán idegezze be, mert a zenei hallásra való nevelés csak így válhat eredményessé. Ebben a korban az óvodapedagógusoknak és a zenenevelőknek a feladata az, hogy a gyerekeket megismertesse a zenével, dalokkal, énekes játékokkal. Juttassa a gyerekeket az énekléssel és zenehallgatással élményekhez, keltse fel zenei érdeklődésüket, szerettesse meg a gyerekekkel az éneklést, hogy mindezek hatására, majd a tanterem falai közt is zenekedvelő diákokká váljanak.

Az iskola zenei nevelés, oktatás kérdése aktuális, hiszen a gyermek egyik meghatározó időszaka a kisiskolás kor. A pedagógus és a zenenevelő feladata a gyerekeket megismertetni a zenével. Juttassa a gyerekeket az énekléssel és zenehallgatással élményekhez, keltse fel zenei érdeklődésüket, szerettesse meg a gyerekekkel az éneklést. Alkalmazzon érdekes, fejlesztő módszereket, amelyekkel zenélésre tudja buzdítani őket, mint például a hangszer a gyermek számára akkor tudja a legnagyobb élményt nyújtani, ha maga szólaltathatja meg, játszhat rajta, mint tudjuk a gyermekek zenei képességei gyakorlati tevékenységeik során tökéletesednek.

Fontos megemlítenünk, hogy milyen fontos a magyar népzene, mint érték tovább ültetése a felnövekvő nemzedékbe. A népi hagyományaink továbbadása jelenti azt, hogy a népi értékeik, kincseink a jövőben is élni fognak és elismertek lesznek.

A dolgozatunkban fel szeretnénk tárni, hogy a kárpátaljai magyar tannyelvű intézményekben és azokon kívül, hogyan valósul meg az alsós tagozatos korosztály népzenei fejlesztése. A pedagógusok között végzett kutatásunk célja, hogy megtudjuk az iskola falain belül milyen formában, milyen módszerekkel zajlik a magyar népi hagyományok tovább ültetése.

A szakdolgozat tárgya a népzene, népi hagyományaink rövid ismertetése, az iskolai zenei nevelés és a népzene kapcsolatának bemutatása. A munka célja, hogy kifejtsük, mi is az a

népzene, tárgyaljuk a népzene bizonyos típusait, kezdeteit, megismerkedjünk az tantermen belüli zenei nevelés feladataival, módszereivel, céljaival és tartalmával.

A munka kétnyelvű tartalomból, bevezetésből, három fejezetből, több alfejezetből, két nyelvű összegzésből, felhasználtirodalmak jegyzékéből, valamint ábrák, diagrammok és táblázatok jegyzékéből áll, összesen 81 oldalon.

Kisiskolás korban nagy változások mennek végbe a gyermek életében, megváltoznak az óvodában eddig megszokott tevékenységei, megváltozik a napirendje. Az óvodáskor végéig a játék játszott elsődleges szerepet az életében, innentől kezdve azonban hosszú éveken keresztül a szervezett tanulás lesz a fő tevékenységi formája. Mindezek minősége sokban befolyásolja majd későbbi iskolai karrierjét, valamint az egész életpályáját. Az úton, ami a műveltséghez vezet, mi, pedagógusok fogjuk a kezüket, és irányítjuk lépéseiket. Rajtunk áll, hogy megtanul-e járni, tovább majd az úton egyedül is, hogy zenét művelő és zenekedvelő felnőtté váljon.

I. A MAGYAR VOKÁLIS NÉPZENE JELLEMZŐI

"A magyar népdal az egész magyar lélek tükre, a magyar nyelvvel egyidős; a magyarság történelme során kialakult és az évszázados - évezredes - használatban csiszolódott népzenei hagyomány anyanyelvünkhöz hasonló érték. Benne mindannyian magunkra ismerhetünk, belőle mások is megismerhetnek bennünket" (Kodály, 1958).

A magyar népzene szerves része a magyarság történetének. A zene fejlődése az ősidőktől kezdve párhuzamban állt a nép társadalmi és kulturális fejlődésével. A magyar zenetudomány egyik legnagyobb nehézsége, hogy az írott emlékek csupán szórványban maradtak meg. A magyar népzene tekintélyes részét a néphagyomány tartotta fent (Dömötör, Hoppál, 1990)

1.1 A magyar népzene kezdetei

A népzeneben Bartók végezte az első jelentős feljegyzést, a munkássága leginkább számbavételezést, valamint rendszerezést jelentett. Részletesen tanulmányozta az ismert stílusokat, dalszaladokat, leírta azok tulajdonságait, összegezte azokat, s ezek alapján megállapította, hogy milyen a magyar népdal. Kodály tanulmánya ezeket követően, 13 év múlva készültek el. Ő leginkább a népzene, a népdal történeti fejlődését vette kutatásának középpontjába (Dömötör, Hoppál, 1990).

Bartók szerint a népzene azoknak a dallamoknak az összessége, amely kisebb vagy nagyobb területen bizonyos ideig használatban voltak valamilyen emberközösségnél. Vagyis olyan dallamok, amelyeket sokan és sokáig énekeltek. Lejegyzés nélkül, szájhagyomány útján terjedtek tovább. Nemzedékről nemzedékre szállt, leglényegesebb vonásaikat híven megtartva élt a nemzet ajkán számtalan változatban.

Tehát a népzene olyan dallamok alkotják, amelyeket sokan és sokáig énekeltek. Ennek köszönhető az, hogy számtalan variánsa élt a népek nyelven. Mert ha valamit sokan és sokáig, nemzedékről-nemzedékre énekelnek, akkor egy-egy része át fog alakulni. Tehát több dallamvariáns keletkezik belőle (Bartók, 1931).

Népzene tehát csakis sok, egymáshoz többé-kevésbé hasonló dallam adhat. Ilyen népzene például a magyar falu zenéje. Ezek a magyar falusi dalok szerkezetükben, dallamukban nagyon hasonlóak egymáshoz (Bartók 1931).

A 18. század közepéig senki nem foglalkozott a népzene gyűjtésével, a mindennapos, természetesnek vett dolgokra nem fordítottak külön figyelmet. Révai Miklós kezdeményezésére felhívást tettek közzé a Magyar Hírmondóban népdal-gyűjtés céljából, de ez süket fülekre talált (Kiszely, 2001).

A 19. század elején jelentek meg először gyűjtések a „ nép száján forgó népi énekek” cím alatt. Ekkor még nem használták a nép-dal kifejezést. Csokoni Vitéz Mihály 450 oldalas gyűjtése - ami valószínűleg csak szöveg lejegyzéseket tartalmazott, dallamot nem – örökre elveszett abban az időben (Kiszely, 2001).

Liszt Ferenc az 1800-as évek közepén munkálkodott magyar népzene terjesztésén. Ő leginkább a cigányok között gyűjtött dallamokat. Ezek a cigány dalok leginkább a magyar dalok „eltorzított” változatai voltak. Ezeket gyűjtötte és magyarosítva, különböző folyóiratokban közölte (Kiszely, 2001).

A zenefolklor-kutatás célja:

- parasztdallamoknak minél gazdagabb, tudományos zenei rendszerbe foglalt gyűjteményét létesíteni, elsősorban egymással szomszédos és egymással sűrű érintkezésben lévő parasztsztyályok zenei anyagából;
- az így kapott anyagban gondos összehasonlítás alapján megállapítani az egyes zenei stílusokat és azok eredetére, amennyire lehetséges, rávilágítani.

Egy ilyen kutatás elvégzésére az egyik legalkalmasabb hely a trianon előtti csonkítatlan Magyarország lett volna. Ezen a területen mai napig jelen vannak régi zenei stílusok, valamint fejlődnek ki újak (Bartók, 1924).

1.2 A magyar népzene rendszerezése

Az első magyar népdalról szóló nagy tanulmányt 1924-ben tette közzé Bartók Béla (1. Ábra), A magyar népdal című kötetében. 373 dallampéldát tartalmaz, tipológiai jellegű, rendszerező leírást alkalmaz (Vakler, 2008).

A magyar parasztdallamokat három stílus szerint csoportosította. Ezt a felosztást Bartók rendnek nevezzük. A következő 3 típust tartalmazza:

1. ábra: Bartók Béla lejegyzés közben
(Forrás: Bónis, 1972)

A osztály – régi stílus dallamai

B osztály – az új stílus dallamai

C osztály – vegyes dallamok

Bizonyos módosításokkal erre a felosztásra épült a II. világháborúig gyűjtött mintegy 13 500 dallamot számláló gyűjteménye. A háború közbejött és Bartók halála miatt sokáig kiadatlan maradt (Vakler, 2008).

Kodály Zoltán történeti-összehasonlító, azaz filológiai alapon tárgyalta a népzene stílusrétegeit. (2. Ábra) Kidolgozásukkal azonban nem foglalkozott, tanítványainak engedte át. 28 500 darabot számláló gyűjteményét mai napig őrzik. Az ő felosztását nevezzük Kodály rendnek.

2. ábra: Kodály Zoltán munka közben
(Forrás: Vakler, 2008)

3. ábra: Járdányi Pál
(Forrás: Vakler, 2008)

Járdányi

rendnek nevezzük az új dallamvonalak rajzát figyelembe vevő rendszert, feltalálója Járdányi Pál (3. ábra). Korai halála viszont megakadályozta, hogy módszerét az egész magyar dalanyagra alkalmazni tudja. A Magyar Népzene Tára c. kötet Járdányi Pál elképzeléseit felhasználva adja közre dallamtípusait.

A legújabb rendszerezést 1975-ben kezdeményezték Szendrey Janka és Dobszay László. A kidolgozásakor figyelembe vették Bartók, Kodály és Járdányi kidolgozott rendszerét is. A Népzenei Típusrend, mint a magyar strófikus népdalok központi gyűjteménye magába foglalja a Zenetudományi Intézet birtokában lévő összes adatot, zenei rendszerben, sorszámozva. A lejegyzett magyar népdalok száma mintegy 150 000 adatra becsülhető (Vakler, 2008).

A népzenei típusrend két fő csoportra oszlik:

1. A osztály + C osztály (régi stílus + vegyes stílus)

2. B osztály (új stílus)

A régi stílusba tartoznak a azok a stílustömbök, amelyek az új stílusig, tehát a 18. századig keletkeztek (Vakler, 2008).

A népdalokat az alábbi 3 fő szempont szerint csoportosítjuk:

1. A dallam jellegzetesége szerint

2. Néprajzi funkciójuk (tematika) szerint

3. A zenei nyelvjárások szerint (Dömötör, Hoppál, 1990).

Vegyük őket szépen sorjában, kissé mélyebbre ásva, hogy megtudjuk, miket is takarnak a fenti csoportok.

1.2.1 A dallam jellegzetessége szerinti csoportosítás

A ritmus, a hangmagasság és a szerkezetük alapján megkülönböztetünk kötetlen és kötött szerkezetű dallamokat. A *kötetlen szerkezetűek* nincs zárt dallamszerkezetük, különböző kisebb-nyobb zenei elemek ismételtetéséből, variálásából tevődnek össze. Nem alkotnak zárt formát, nincs konkrét kezdetük, sem végük. Hangterjedelmük nem nagy, hangkészletük nem éri el az oktávot (Vakler, 2008).

1) Ütempár szerkezetűek

A legkisebb formai egység ezekben nem a sor, hanem az ütempár. Ide sorolhatjuk a legegyszerűbb gyermekdalokat, dalos mondókákat, kiolvasókat valamint a jeles napok szokásdalait (4. ábra) (Vakler, 2008).

Süss fel nap

Süss fel nap! Fé - nyes nap.

Ker - tek a - latt a lu - da - im meg - fagy - nak.

4. ábra: Süss fel nap c. naphívogató kottája és szövege (Forrás: Vakler, 2008)

Tavasszal, sóskakeresés közben mondják a következő mondókát. A sóska a réten nő, és a kint játszó gyerekek egyik kedvenc eledele:

*„Gyere elő sóska
Mert megesz a Jóska
Elment a malomba,
Kivágta a zsákot,
Megette a mákot.
Hozzá ment üresen,
Kikapott ügyesen.”*

Vannak refrénes ütempáros énekek is, melyek minden egyes strófa végén vagy versszak közben ugyanazt a refrén szerű sort ismétlik. Ilyenek a jeles napok dalai, regölő énekek, köszöntők. Regölés: mikor a legények és házas emberek házról-házra járnak, jókívánságokkal, termékenységet, bőséget hozó dallamokkal köszöntik az embereket, párokat összeénekelve szerelmi sikert kívántak a házbelieknek Szent István nap (dec. 26.) és Vízkereszt napja (jan. 6) között.

2) Recitálók

A kötetlen szerkezetű dallamok másik csoportja az úgynevezett recitálók. Ide tartoznak a sirató énekek. A sirató az egyik legősibb dallam, amit ismerünk. Szerkezete kötetlen, legtöbb esetben a szövege és dallama is rögtönzött. Nincs mérhető ritmusa, szabálytalan, ütemekbe nem osztható. Lényeges sajátossága az ereszkedő hangzás. Legtöbbjük kottával kifejezhetetlen. Az elhunyt legközelebbi női tagjának a feladata volt a recitálás (5. 6. ábra) (Dömötör, Hoppál, 1990).

Parlando, rubato

Jaj, jaj, jaj, jaj, ked-ves bá - tyám,
 Jaj, mér' hat-tál itt ben-nün-ke-t i-lyen ár - ván
 eb - be' nagy szo-mo-rú-ság - ba?
 Jaj, de na-gyon si-et - tél ab - ba az ö-rö-kös ház - ba,
 a - kín se aj - tó, se ab - lak,
 csak a nagy só - tét - ség.

5. ábra: Recitáló dallam (Forrás: Dömötör, Hoppál, 1990)

Egyéb recitáló dallamok még az altatók, párosítók, hangszerutánzók, imák és ráolvasó szövegek. Ezek a dallamok ősi praktikákból táplákoznak. A múlt és a jelen tiltott gyakorlata keveredik benne. A szómágia egykor az élet minden területén jelen volt, és minden társadalmi réteg élt vele (Kiszely, 2001).

Kö - nyö - rülj én - raj - tam, Is - ten, a te nagy
 irgalmas - sá - god sze - rint! Hints meg engem...
 És a te könyörületednek nagy - sá - ga sze - rint
 töröld el az én go - nosz - sá - go - mat! Hints meg engem...

6. ábra: Recitáló dallam – imádság (Forrás: Kiszely, 2001)

A *kötött, strófyszerkezetű dalok* meghatározott hosszúságú sorokból állnak, ezért is nevezzük őket zárt formájúnak. A magyar népzene legnagyobb részét az ilyen szerkezetű dalok alkotják. A strófikus dalokat a Bartók rendszerezés szerinti 3 csoportba soroljuk, mint A, B, és C osztály (7. ábra) (Vakler, 2008).

„Régi stílusú népdalok: mindazon dallamok összessége, amelyek az új stílus (nagyjából a 18. századtól számítjuk) előtt keletkeztek. Jellemzői: ötfokúság (félhang nélküli pentaton hangkészlet), ereszkedő dallamvonal, nagy ambitus. A régebbi réteg dallamai gazdagon díszített parlando, rubato előadásmódúak. Versszakok száma több, szótagszámuk kevés és közepes. A tisztán felismerhető ötfokúság mellett, az alsó kvintváltás (a népdal kezdő két sorának zenei anyaga teljesen, vagy nagy részben megegyezik a harmadik és a negyedik sor dallamával, de az utolsó két sor kvinttel lejjebb hangzik ez is jellemzi a régi stílust” (Vakler, 2008).

Parlando

1. Rö - pülj, pá - va, rö - pülj,
Vár - me - gye - há - zá - ra.
A sze - gény ra - bok - nak
Sza - ba - du - lá - sá - ra.

7. ábra: Kötött szerkezetű magyar népdal
(Forrás: Vakler, 2008)

1.2.2 Néprajzi funkciójuk szerinti csoportosítás

A magyar népdalok szövegei nagyon sokszínűek, a népdalvilágunk az egyik legváltozatosabb az egész világon. A hagyomány számos változatban, sokféle szöveggel őriz egy-egy dallamot (Kiszely, 2001).

A parasztság hagyományokkal szabályzott életében minden szigorúan elő volt írva, hogy mit, mikor és hogyan kell tenni. A népzene területén is voltak ilyen kikötések, tehát nem volt mindegy, hogy mit és mikor énekelnek. Minden alkalomnak, munkának, évszaknak, jeles napnak megvoltak a saját dallamai. Tehát az ilyen alkalomhoz kötött dallamoknak mindenképp megvolt a funkciója (Dömötör, Hoppál, 1990)

Bartók gyűjtésében leginkább alkalomhoz nem kötött, funkció nélküli népdalokat találunk, ezeket ő „tulajdonképpen népdaloknak” nevezte. Aránylag nagyon kevés alkalomhoz kötött dalt nevez meg. Mai szemmel átvizsgálva sokkal több alkalmi dalt is találunk, mivel, hogy több „alkalomszerűséget” is látunk már a zenei életben. A zenélés alkalmi szerint tehát 4 csoportot különböztethetünk meg, ezt láthatjuk a következő felsorolásban, majd pedig részletesen tárgyalni is fogjuk mindegyik típust

1. naptári ünnepek szokásainak dalai
2. élet korszakaihoz, fordulópontjaihoz tartozó dallamok
3. vallásos élethez kapcsolódó éneke
4. a mindennapi élethez kapcsolódó dallamok (Dömötör, Hoppál, 1990).

Az ünnepi szokások általános lefolyása a következő: bizonyos csoportok, iskolás fiúk, leányok, felnőtt fiatalok, házas emberek házról-házra járnak, eléneklik az ünnep dalait, melyekhez játékok, táncok, szimbolikus cselekmények is tartoznak, majd jókívánságukért adományban részesülnek. Helyszínük a falu utcája, valamint a szabad természet volt (Dömötör, Hoppál, 1990)

„A jókívánság a civilizált embernek többnyire üres szó, a régi embernek szinte varázserejű érték lehetett, amit szívesen viszonzott tőle telhetően.” (Kodály, 1953)

A naptári ünnepek között elsőként vehetjük is az *újévi* dallamokat, ide tartoznak a regölő dalok, amiről a fentebbiekben már szó esett. A regösök karácsony és újév között házról-

hátra járva ezekkel az énekekkel bőséget varázsoltak. A hangszerüket tekintve a legegyszerűbb dudákat, csörgőket, zörgőket, csengőket használták, hangszerük volt még a vasfazék is, amit ütöttek zajkeltés céljából (Dömötör, Hoppál, 1990). Az alábbiakban láthatunk egy újévi hoszabb köszöntő dallamot, több versszakkal, amit a fiatal fiúk énekeltek házról házra járva az ajtók előtt (8. ábra).

8. ábra: Újévi köszöntő dallam (Forrás: György-Horváth, 2008)

2. *Hirdeti már a Messiást*

Eljöttek lenni,

Legyetek a nagy Istennek

Mind új hívei.

3. *Úr Jézusunk, mi Krisztusunk*

Áldjál minket!

Bor, búzával, békességgel

Látogass minket!

4. *Eltölt már egy óesztendő,*

Melyben bánkódtunk,

Bánatinkban siralomra

Sokszor jutottunk.

6. *Jutott hozzánk ez új idő,*

Melyben vigadjunk,

Vígságunkban az Istennek

Hálákat adjunk! (György-Horvát, 2008).

Vízkereszt napján a Háromkirály járás, Csillaghordás volt szokásban, ami a betlehemezéshez hasonló, egyházi jellegű szokás. Dallamai a betlehemes és más karácsonyi

dalok közé tartoznak, vagy azok rokonai. Egyetlen „saját” éneke a „Három királyok napját” kezdetű ének, amelynek refrénje „Szép jel és szép csillag, szép napunk támadt” Vízkerezt még a karácsonyi ünnepkör zárása, és a farsangi időszak kezdete. Az egyház ekkor emlékezik meg Jézus megkereszteléséről és a napkeleti bölcsekről (Dömötör, Hoppál, 1990)

Vízkerezt napjával kezdődik meg és egészen hamvazószerdáig, a húsvétot megelőző nagyvennapos böjt kezdetéig tart a *farsangi* időszak, melyhez hiedelmek sokasága fűzhető. A 15. Századtól a paraszt néptől egészen a polgári társadalmi rétegekig, mindenhol farsangoltak. Legjellemzőbb jelensége a maszkok, állarcok viselése. A tavaszvárás ünnepe, a lakodalmak, disznótorok, mulatságok időszaka volt ez. "Szabad-e farsangot köszönteni?" - kéreszkedtek be házról házra a fiatalok. Elénekeltek jókívánásaikat, ezért ajándékot: tojást, zsírt, pénzt kaptak. (György-Horváth, 2008).

A húsvét előtti vasárnap, a *virágvasárnap*. Több pogány, valamint keresztény népiszokás is tartozik ehhez a naphoz. A kiszehajtás pogány tartalmú, tavaszváró szokás, leginkább népi hiedelemnek mondhatjuk. A gonoszság, sötétség elűzésére, a tél ártalmainak a megszüntetésre női ruhába felöltöztetett szalmabábut készítettek, ezt nevezték kiszének. A lányok a falun végig „hajtották”, közben énekeltek, majd a falu végén a vízbe hajították, vagy elégették a bábut (György-Horváth, 2008). Ezután következett a villózás: a lányok fűzfaágakat, más helyeken barkát szedtek, s azokkal csapkodták a falu házainak ablakait, jelezve, hogy megérkezett a tavasz (Kodály, 1958)

Húsvét a kereszténység egyik legnagyobb ünnepe. Jézus Krisztus feltámadása. Ekkor ér véget a 40 napig tartó böjt időszaka. Szokásainkat tekintve a két legnépszerűbb mozzanata a locsolkodás és a tojásfestés. Akkoriban a locsolkodás a kútból kimert vízzel való tényleges lelocsolást jelentette, amelynek jelentése szintén a termékenységvarázslás, valamint a bizzel való megtisztulást jelentette. Ez leginkább az eladó, fiatal lányokat illette. Sajátos szokásdallam ehhez az ünnephez nem társul. A „Ma van húsvét napja” c. dallam az amit csak ezen az ünepen jellemző énekelni (Kerényi, 1982).

A pünkösd egy mozgóünnep, húsvét után 50 nappal kezdődik. Legjellegzetesebb népszokásai: az ügyességi próbákkal egybekötött pünkösd király választás, a pünkösdölés – lányok és fiúk énekes, táncos adománygyűjtő köszöntése. A pünkösd termésjósító, valamint időjósító nap is. Ekkor nem volt szabad egyes mezőgazdasági és házimunkákat (kivált kenyérsütést) végezni. Az ünnep természetes jelképei: a zöld ág és a rózsza. A pünkösdnek

országszerte elterjedt énekes szokása van, a pünkösdi királyné választás, amihez három jellegzetes dallam kapcsolódik: „A pünkösdek jeles napján”, az „Elhozta az Isten piros pünkösd napját” és „Mi van ma” (9. ábra); mind gyermekdalszerű, ütem páros dallam (Kerényi, 1982).

Mi - mi - ma - ma, mi van ma, pi - ros - pün - kösd nap - ja,
 hol - nap lé - szen, hol - nap lé - szen a má - so - dik nap - ja.
 And - rás, paj - tás, jól meg - fogd lo - vad - nak
 bok - ré - tás, szá - ját, zab - lá - ját.
 ne ti - pos - sa, ne ta - pos - sa a pün - kös - di ró - zsát!
 Ad - jon Is - ten las - sú e - sőt,
 mos - sa ősz - sze mind a ket - tőt!
 Di - csér - tes - sék a Jé - zus Krisz - tus!

9. ábra: Mi van ma c. pünkösdi dallam szövege és kottája (Forrás: György-Horváth, 2020)

Szent Iván-napját, vagyis ahogy a nép nevezi „Virágos szent János napját” június 24-én, a nyári napforduló napján ünnepeljük. A tűzugrás tisztító jellegű szokásával és a párok összeéneklésével járt együtt, aminek sajátos szövegű dallamaik is vannak (Dömötör, Hoppál, 1990)

Az *aratás* lehet inkább a mindennapi élet szokásdallaihoz kapcsolódna, viszont időpont belileg nagyjából mindig ugyanabban az időben tartják tehát a dátumhoz kapcsolódó ünnepek közé soroljuk. A hozzá tartozó szokásdallok közül ténylegesen csak azokat soroljuk ide, amelyek az aratás befejezéséről szólnak. (Felföldi, 1990) Július ennek a betakarítási munkának, a gabona aratásának a hónapja. A munka közben nem, viszont a munkába menet vagy onnan jövet, illetve a pihenők idején daloltak az aratók. Az aratás végeztével néhol aratóünnepet tartottak (György-Horváth, 2008).

A karácsonyi ünnepekör még az év azon időszakára, amelyhez kapcsolódnak még szokásdallamok. A karácsony szintén egy keresztény ünnep, Jézus Krisztus születésének ünnepe. Maga a karácsony hagyományosan a kántálást jelenti: karácsonyi énekekkel való köszöntést adomány-

gyűjtéssel egybekötve, és mindenekelőtt a betlehemezést. Karácsony vigíliáján vagy akár az egész adventi időszakban házról házra járva énekeltek a kántálók, de az énekekhez gyakran kapcsolódtak köszöntők, jókívánságok (10. ábra). A betlehemezés a nép egyetlen igazi, drámai hagyománya, egyúttal az eddig elsorolt szokásokhoz képest az egyetlen olyan szokás, ami az egész nyelvterületen el van terjedve. A betlehemes játékhoz sajátos gyermekdalhoz hasonlító, ütempáros, rövid templomi énekszerű énekeket énekeltek, amihez színjáték is párosult (Dömötör, Hoppál, 1990).

Csor - da pász - to - rok, Mi - dőn Bet - le - hem - ben,
Csor - dát ő - riz - nek, Éj - jel a me - ző - ben.

10. ábra: Csordapásztorok c. népi kántáló ének (Forrás: Dömötör, Hoppál, 1990)

A továbbiakban az *élet korszakaihoz, fordulópontjaihoz* tartozó hagyományokról, valamint ezeknek a dallamairól fogunk rövid leírást adni.

Kezdjük a legelején vagyis a bölcsőnél, mivel már itt elkezdí kisé rni az útunkat a dal, ami nem más mint az altatódal vagy bölcsődal, másként csucsujgatónak is nevezzük még. Népi lírai műfaj, ritmusában, formájában a ringatáshoz igazodik. Tartalmában alvásra, álmra kész tet, olykor az éneklő érzelmeit meséli el benne. Jellemző alkotója a tente, csicsíja csitító kifejezések, mint például a következőben is:

„Csicsíja Bubája, elment a mamája

A bécsi vásárba, csicsíja bubája” (Juhász, Kiss, 1995).

A nagyobb, de még önállóan nem játszó gyermekeknek énekelnek hintázókat és más mondókákat, amelyek részben a hanglejtés és ének határán járnak, részben az ismert gyermekdal-típusokkal egyeznek, szövegük alapján meg kell azoktól különböztetni, mert nem a gyermekek éneklík, hanem a felnőttek a kis gyermekeknek (Dömötör, Hoppál, 1990).

A játszó gyermek dalai a rövidebb, általában 2-4 sor dallamok. Ezek ritmikusak, sok esetben előfordul motívumismétlés, ami által még érdekesebb és megjegyezhetőbb a gyermekek

számára. A gyerekek énekes játékaikhoz kapcsolódnak. A serdülők és fiatal lányok dallamkészletéhez tartoziknak a karikázók és körjátékok dallamai (11. ábra).

Jöjj ál-tal, jöjj ál-tal, Te szép a-rany búza! Ál-tal mennék
ál-tal, Hogy ha megnyil-la-na! Nyitva van, nyit-va van,
Csak jöjj ál-tal raj-ta!

11. ábra: Népi körjáték szövege és dallama (Forrás: Dömötör, Hoppál, 1990)

A fiatalsághoz, valamint annak központi kérdéséhez, a szerelemhez és a párkereséshez kapcsolódnak a „párosító” vagy „kidanoló” műfajok. Ezek olyan szövegű dallamok voltak, amelyekben a legényt a lánnyal összeénekelik, főleg olyanokról akikről tudják, hogy szerelmesek, vagy csupán feltételezik (Dömötör, Hoppál, 1990).

A következő szintér amelyekhez szintén hagyományok és népi dallamok sokasága fűz az a lakodalom. Minden olyan dallamot amiben szó esik a házasságról, lakodalomról, szerelemről, fiú és lány kapcsolatáról – azt ide sorolhatjuk. Ezek általában vidám, emelkedő hangzásúak, vannak viszont amelyek szomorúbb hangzásúak, azonban szintén a lakodalom alkotója. Ilyenek a „sirató” hangzású, búcsúzódalok, amikor is a lányt, tehát a menyasszonyt búcsúztatják a családjától.

„Keserves” – voltaképpen panaszos, szomorú szövegű dallamot jelent. Lehet ez temetési sirató, öregek magányos panasza, katonai vagy menyasszony búcsúztató. Dallamukban igen sokfélék, lehetnek népdalszerűek, valamint formájukban, hangnembükben eltérő egyházi énekhez hasonlítóak (Dömötör, Hoppál, 1990).

Az utóbbi két kategória, amelyek az életszakaszok dalait alkotják, nagyon sokban kapcsolódnak az *egyházi énekek* csoportjához is. A vallásos élet dalait énekeltek az egyházi szertartások, misék, búcsúk, körmenetek, zarándoklatok alkalmával. Bizonyos kor elérését követően az idősebbeknek, még asszonyoknak sem, nem volt szabad „dalolni”, csak „énekelni”, azaz egyházi énekeket énekelni. Templomban, vagy akár otthon a zsolttáros, vagy énekes

könyvből. Mindez azt mutatja, hogy az egyházi és a világi éneklés, valamint dallamkincs mind együtt éltek a nép tudatában.

Egy kategória maradt, amelyről nem ejtettünk még szót, ez pedig a *mindennapi élet* dalai. Tehát hogy mikor, hol, mennyire és mi módon él a mindennapi élet során a nép a zenével. Akkoriban az sem volt mindegy, hogy ki és mikor énekel egyáltalán. A régi paraszti életben a legnagyobb jelentősége a fonónak volt, ez volt a fiatalság egyik közös szórakozóhelye, és a közös éneklés egyik fő alkalma. A toll- és kukoricafosztás volt még azaz alkalom ahol munkaközben együtt énekeltek. Közös alkalom volt még az éneklésre a vasárnapi séta, amikor fiúk és lányok együtt sétáltak a faluban énekszóval. Idősebbeknek, házasoknak már nem volt szabad ezekbe bekapcsolódni, az ő éneklési színterük maradt a lakodalom, kocsma, vásár vagy bál (Dömötör, Hoppál, 1990).

1.2.3 A zenei nyelvjárások szerinti csoportosítás

Bartók Béla a saját eredményeit felhasználva különíti el a magyar népzene főbb dialektusterületeinek határait. 4 zenedialektus-területet nevez meg először, majd a későbbiekben hozzájuk kapcsolódik ötödiknek Moldva (12. ábra). Minden terület több alterültet is magába foglal.

1. Dunántúli

2. Északi-sáv

3. Alföld

4. Erdély

5. Moldva és Gyimes

A természetes földrajzi határokat követő nagy dialektusokon belül kisebb néprajzi-népzenei egységeket különböztetünk meg. Ezek a tájakon a földrajzi, történelmi, gazdasági, etnikai, vallási okok összefüggésében a hagyományörzés különböző fokán találkoztak a népzene gyűjtők a magyar népzenevel (Vakler, 2008).

12. ábra: Magyar népzenei dialektusok térképe (Forrás: Vakler, 2008)

Dunántúl:

1. Szlavónia

Sokáig elvont zárva a többi magyarlakta területtől. Ennek köszönhetően igen sok régiséget őrzött meg az egykori magyar egyházi és világi énekekből.

2. Dél-Dunántúl

A jelenlegi Magyarországon leggazdagabb és legrégebb hagyományú területe. Fenn maradtak pásztoros-, betyár- és rabénekek, kalásznóták, amelyek zenei hagyományunk legrégebb rétegét képviselik (13. ábra) (Dömötör, Hoppál, 1990).

Aszt gon - do - lod, min - dég így lesz,
 Hogy sze - re - tőm so - ha sēm lesz?
 De - hogy - nem lesz, de bi - zony lesz!
 Ná - lad - nál szőbb vi - rág - szál lesz!

13. ábra: Jellegzetes Dél-dunántúli dallam (Forrás: Dömötör, Hoppál, 1990)

3. Északnyugat-Dunántúl

A polgárosultabb magyar parasztság rétegét képviselik. Lényegesen a legkevesebb hagyományát őrizte meg. A új stílus és a népies műdalt éneklük a legszívesebben, valamint itt maradtak fenn a körverbunktánc és a regölés legrégiebb elemei (Dömötör, Hoppál, 1990).

4. Dunazug és Csallóköz

Innen származik a fennmaradt dudanóták és balladák nagy töredéke. Ezen a területen az újabb stílusú népdalok az elterjedtebbek. Az Észak-Dunántúllal együtt ez a két terület az, amelyen a rendszeres gyűjtések során nem sikerült egyetlen új siratót sem feljegyezni (14. ábra) (Kiszely, 2001).

♩ · 180

1. Án - gyom sü - tött ré - test,
 1) 5)

Nem a - dott be - lö - le,
 2)

Ki - vit - te ja ker - be,
 3) 4)

Tar - ka kesz - ke - nyő - be,
 1) 2) 3) 4)

14. ábra: A csallóközi dudánóták egyik legrégebbike
 (Forrás: Kiszely, 2001)

Északi sáv

1. Zobor vidék

A sirató énekek első példányai innen származnak, s máig is a leggazdagabb lelőhelye a siratóknak. Nagyon gazdag terület a régies zenei hagyományok terén, jellegzetes stílust őriznek a lakodalmas dallamaik, a második legnagyobb hagyományőrző terület, Erdély után (Dömötör, Hoppál, 1990).

2. Palóc vidék

A mai Magyarország egyik leggazdagabb hagyományőrző területe, jellegzetessége a pásztornóta. Délről, az Alföld felőli zenei hatásának volt kitéve. Nagy dallambőség és sok megőrzött dudánóta jellemzi e területet (Kiszely, 2001).

Alföld

1. Közép-alföld

A régi zenei hagyományok itt maradtak fent a legkevésbé, mindinkább jellemzi az új stílus. Csupán a pásztorhagyományoknak köszönhetően maradt fent kisebb-nagyobb zenei anyag.

2. Felső-tisza vidék

A dialektusterület magába foglalja Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyét, valamint az egykori Ung, Ugocsa, Bereg és Máramaros vidékeket. Magyarország egyik legarchaikusabb zenéjét őrző területe (Kiszely, 2001).

Archaikus terület, tehát nagy többségében megtalálhatóak itt a régies hagyományok. Feltárásukat leginkább a jelentős mértékű tánc kutatás segítette elő. Különösen a táncjal együtt járó dallamok azok, amelyek máshol nem fellelhetőek, és csak erre a területre jellemzőek. Itt alakult ki és innen terjedte el az új magyar tánc típus, a „közmagyar” csárdás. A legnagyobb régiséget a botoló tánc és dallamai őrzik. E táncban és dallamaiban maradt fenn legtisztábban a „proporciós” gyakorlat: ugyanannak a dallamnak különböző páros és páratlan ütemfajtákban és különböző tempóban való előadása (Dömötör, Hoppál, 1990).

A felső-Tisza-vidék kultúráját – a régi és új, elavult és modern - kettőssége jellemezte. Az Alföld középső részéről kisugárzó kulturális hatások hamar elérik a polgárosodó falvait s a terület más nagyvárosait. A mezővárosok gyors fejlődése maga után vonta a régies hagyományú falvak tánc kultúrájának átalakulását is. A felső-Tisza-vidéki terület jellemző tánc típusai: a verbunk és csárdás, a botolók és pászortáncok, a cigánytánc, valamint más, főleg lakodalmi táncok. A terület egyik legfontosabb tánc típusa a verbunk, amelyet másképp nevezhetünk még: magyar verbunknak, magyar szólónak vagy csapásolásnak.

Erdély

Az erdélyi népi kultúra sokszínűségének és kiemelkedő gazdagságának a forrása - a vegyes nemzetiségű települési viszony. A magyar, a román, a szász, valamint a cigány népesség több százados kultúrabeli keveredése egymást megtermékenyítő kölcsönhatást eredményezett.

1. Kalotaszeg

Erdély egyik lepolgárabb részét alkotják, ebből kifolyólag nem tekinthető túl archaikus területnek. A zenei hagyományuk a legkevésbé régiséget őrzik. A magyar szóló férfítánc legmagasabb fokának ugyanakkor a *kalotaszegi legényest* tekintjük. Amihez nagyon gazdag hangszeres tánczene is kapcsolódik (Dömötör, Hoppál, 1990).

2. Mezőség

Mintegy 300 magyar, román és szász települést magába foglaló nagy terület volt. Fejlettségét tekintve, inkább a régies hagyományok jellemzik, a polgári hatások és az új stílus ide csak később jutottak el, azokat is csak válogatva fogadták be.

Legfeltűnőbb sajátossága a „Jaj-nóták” csoportja és a hangszeres tánczenében jelentkező aszimmetrikus kíséretritmus (Dömötör, Hoppál, 1990).

3. Székelység

A régi magyar néphagyományok, köztük a ballada leggazdagabb lelőhelyének tartjuk. Kodály Zoltán, Bartók Béla, Lajtha László és Molnár Antal is végzett a területen gyűjtéseket. Az egész magyar nyelvterület „díszítéshagyománya” itt fellelhető. A székelységnek köszönhető az „ötfokúság” fennmaradása (Dömötör, Hoppál, 1990).

4. Bukovina

Zene hagyományait még a székelységnél is fokozottabban ápolták. Mindazt a dallamanyagot amit Kodály és Bartók gyűjtött még a székelyek visszatelepülését követően is hallani lehetett. Énekeskönyveik sehol máshol nem található dallamokat őriztek meg (Kiszely, 2001).

Moldva és Gyimes

1. Gyimes

A magasan fekvő völgyekből származó gyimesiek az egyik legősibb hagyományokat őrző népnek számítanak. Ők a legrégebb magyar népzene hordozói. A gazdag székely díszítésmód leginkább a gyimesiek és moldvaiak énekében él tovább. Az újabb stílus csak mint ritka kivétel tűnik fel a gyimesiek zenéjében (Dömötör, Hoppál, 1990).

2. Moldva

Gyímessel együtt az egyik legrégebb magyar népzenei terület. Legjellemzőbb sajátossága az alacsony járású ötfokú dalok. Új stílusú dalok itt egyáltalán nem voltak megtalálhatóak. Dallamaikban fellelhető a román behatás, több esetben román sorokat, versszakokat illesztnek a szövegekbe (Kiszely, 2001).

Tehát mindezeket áttanulmányozva leszögezhetjük, hogy a népzeneben elkülönülő táji sajátosságok a nyelvterület táji tagoltságából vagy egyes néprészek történelmi sorsából, elszigetelődéséből vagy tagoltságából származnak, nem pedig etnikai csoportok különböző, „örökölt” hagyományaiból.

II. ÉNEK ZENE TANÍTÁS AZ ISKOLÁBAN

„A zene az élet szépségét, s ami benne érték, azt mind meghatványozza.”

(Kodály Zoltán)

A művészi tevékenység és azok hatása semmivel nem pótolható hatást gyakorol a személyiségünk, kreativitásunk, ízlésünk fejlődésére. Elősegítik az egyén szocializációját. A művészeti nevelés segítséget nyújt abban, hogy a tanulók megismerjék és megbecsüljék kultúránk értékeit, valamint hozzájárul a nemzeti azonosságtudat kialakításához (Kondorné Pálfi, 2020).

Az ének-zenei nevelés fő célja az ének megszerettetése, a zene világának megismertetése és élményt adó megértetése. Célja, hogy megismertesse a gyerkeket az éneklés és zenélés örömeivel, hogy kezdő löketet kapjanak a zenei élmény megismeréséhez, élvezetéhez és megértéséhez. Az iskolai ének zene oktatás várt eredményei, hogy a tanulók a zenehallgatás és zenei gyakorlatok által megtanulnak eligazodni a zene színes világában, miközben élményeket és zenei alpműveltséget szereznek.

2.1 Az iskolai énekzene oktatás tartalma és a területet érintő eddigi kutatások

Az iskolai zenepedagógia a tradicionális népzene és igényes műzenén alapul. A tantervben feltüntetett anyagon keresztül a diákok megismerik a népzene, valamint a szomszédos népzene darabjait, a klasszikus és populáris zene szemelvényeit. A zenepedagógiai munka a gyermek előzetes zenei élményeire, gyakorlatára épít, amelyeket az iskolában, vagy azon kívül szerzett. Az ének-zene elsődleges célja a pozitív zenei élmények és gyakorlatok megszerzése, majd ezt követi az ismeretszerzés.

A következőkben a Magyarországi Nemzeti Alaptantervbe foglaltakat szeretnénk részletesebben taglalni, mivel hogy mi Kárpátalján élő magyarok azt tudjuk leginkább hasznosítani. Fring Erzsébet és munkatársai munkájának köszönhetően létezik egy oktatási minisztérium által is jóváhagyott ének-zene tanterv 5-6 osztályosok számára.

A következő fejlesztési, nevelési területek megvalósításához tud hatékonyan hozzájárulni az ének-zene tanítás:

- erkölcsi nevelés
- nemzeti öntudat, hazafias nevelés (hagyományaik, ünnepek, szokások ismerete, szomszédos kultúrák ismerete és azok tisztelete)

- állampolgári tudatosság, demokráciára nevelés (tudják hol a helyük a társadalomban, megértik a szabályok fontosságát)

- médiatudatosság,

- társas kultúra fejlesztése (jó kommunikációs képesség, a társakkal való együttműködés képessége)

- testi és lelki egészségre nevelés (kiegyensúlyozott, harmonikus személyiség fejlesztése, erős test- érzelmi intelligencia).

Az ének-zene, mint tantárgy az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez járul hozzá a maga eszközeivel:

- ✓ az esztétikai, művészeti tudatosság és kifejezőképesség,
- ✓ anyanyelvi kommunikáció,
- ✓ szociális és állampolgári kompetencia,
- ✓ digitális kompetencia,
- ✓ kezdeményezőképeség
- ✓ vállalkozói kompetencia.

Az iskolai ének-zene oktatás elsődleges élményforrása a közös éneklés, valamint az együttes elmélyült zenehallgatás. A rendszeres és figyelmes zenehallgatás formálja a tanulók zenei ízlését és zenei iránti fogékonyságukat. A zene önmagában csak papíralapon, írott formában eredményesen nem tanítható, tehát az oktatás során szükség van különböző eszközökre is, amelyekkel hangot hozhatunk létre. Lehetnek ezek technikai eszközök, mint CD lejátszó, számítógép, laptop, hangszóró vagy akár okostelefon. Azonban vannak olyan eszközök is, amelyeknek a „zenemegszóltatás” a feladatuk, ezeket az eszközöket hívjuk hangszereknek.

A hangszeren való játszás nem csak az intézményes nevelés eszközeként kamatozik, hanem szükséges kiegészítője az tanár zenei műveltségének is. A hangszerjáték a hallgatónak és a játékosnak is egyaránt élvezetet nyújt. A zenével olyan érzelmeket és hangulatokat fejezünk ki, melyekhez a beszéd már nem elegendő. A hangszeres játék által megkedveltetjük a gyerekekkel a zenét, fejlesztjük az esztétikai érzéküket, valamint a zenei képességfejlesztés minden területén pozitív változást érhetünk el (Frank, 2013). A helyes hangszerhasználatnak sokféle lehetősége van. Az egyetlen korlátozó javaslat az lehet, hogy ne szoktassuk a gyereket állandó hangszerjátékhoz. A gyermeknek meg kell tanulni önállóan, hangszeres kíséret nélkül is énekelni (Forrai, 2016)

Az ének-zene oktatásban fontos szerepet játszik a kottaolvasás elsajátítása. A felismerő kottaolvasás a zene megértésének egyik fontos eszköze, az önálló zenélés nélkülözhetetlen alkotó eleme.

A kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban a dalanyag egy csekély részét a magyar népzenei darabok, többségét ukrán szerzők művei, valamint klasszikus műzenei alkotások teszik ki.

2.1.1 Énekes népi játékok az iskolában

Az óvodáskor egyik legjellemzőbb tevékenysége a játék. Tehát az óvodai nevelés nem más, mint a gyermek érdeklődésére, kíváncsiságára, életkori sajátosságaira építve történő értelmi, érzelmi fejlesztést jelent. Az óvodában folyó játékos, zenés tevékenységek, célja hogy elősegítsék a gyermek sokoldalú, harmonikus fejlődését, a személyiségük formálását és megalapozzák az iskolai oktató-nevelő munkát. Ahogy Kodálytól (1958) is olvashatjuk: „A zene hatása olyan emberformáló erő, amely kihat az egész személyiségre. Az értékes zene fogékonytá teszi az embert a szép befogadására, formálja ízlését és emberi magatartását”.

De akkor valójában mi is történik az iskolába lépésük után? Idézném Dr. Lázár Katalin szavait: „A gyerekek életében óvodáskorban még szerepelhetnek a népi játékok, de amikor hatévesen átlépi az iskola küszöbét, azok sajnálatosan egy csapásra eltűnnek az életükből. Úgy tűnik, mintha iskolások számára mindenfajta játék tilos volna, lévén időpocsékolás, léhaság, miközben nekik komoly feladataik vannak” (Lázár, 2017).

Előfordul, hogy egy-egy anyagot játékos elemekkel könnyebben érthetővé lehet tenni, viszont a gyakorlatban sajnos ezeket nagyon kevesen alkalmazzák. Ennek elsődleges oka az lehet, hogy a tanítóképzés anyagaiban nem szerepelnek a népi játékok alkalmazása. Kárpátaljai vonatkozásban, szintén nehézség a tananyag játék, főleg, hogy népi játékkal való közvetítése, mivel, hogy az alsós tanítók nem megfelelően képzettek ebben az irányzatban. Ami persze önhibájukon kívül értendő.

A tanítóképzésben a zenei nevelésre való felkészítés elengedhetetlen feltétele a jó pedagógussá, szakemberré válásnak. A kisgyermek nevelésének, oktatásának nagyon fontos területét képezi a zenei nevelés; a zenei érdeklődés felkeltése, a zene iránti érzékenység (zeneszeretet) kialakítása és a zenei képességek fejlesztése. Ehhez nyújtanak segítséget a magyar népi gyermekdalok és mondókák a hozzájuk tartozó mozgásformákkal (Laczkóné Pálfi, 2013).

Az iskolában először is az ének zene órák alkalmával kerülnek elő az énekes játékok, mégpedig az osztályteremben a padoknál ülve, és szolmizációt gyakorolnak, valamint ritmusgyakorlatokat végeznek velük. Az ének tankönyvekben található játékdalok mindegyikének van valamilyen oktató funkciója. A játékdalnak más feladat is van, ami nem más, mint a motiválás, valamint amit a gyerekek a legjobban szeretnek – cselekvésre buzdítás (Lázár, 2017). Felhoznánk egy példát is a népi énekes játékokra, a Lánc, lánc Eszterlác (15. ábra) című ismert magyar körjátékot.

Lánc, lánc, esz - ter - lác, Esz - ter - lác - ci cér - na,
 Cér - na vol - nék, se - lyem vol - nék, még - is ki - for - dul - nék.
 Pénz vol - na ka - ri - ka, ka - ri - ka, For - dul - jon ki
 Ma - ri - ka, Ma - ri - ká - nak lác - ca.

15. ábra: Lánc, lánc, Eszterlác c. körjáték dallama és szövege (Forrás: Lázár, 2017)

A gyerekekben a cselekvés, a játék feszültséget old, segíti őket a kibontakozásban, sikerélményt ad nekik. Kialakítja bennük az önbecsülést és mások becsülését: játszás közben kiderül, hogy nincs olyan gyerek, aki mindenben ügyetlen, de olyan sincs, aki mindenben egyformán zseniális. Játék közben a gyerekek szocializálódnak is: a csoporthoz tartozónak érzik magukat, és tudják, hogy a csoport tagjai is odatartozónak érzik őket. Ezzel kezdődik az identitástudat kialakulása, amely később szélesedik. Mindez nagyon fontos az óvodában, iskolában, felnőttkorban egyaránt (Lázár, 2017).

A gyermek társas kapcsolatai játék közben változnak: társait mind jobban igényli, bátrabban közeledik hozzájuk. Barátságok szövődnek az énekes játék párválasztásai közben, a csoportban kialakul a tisztán, biztosan éneklő, jól szervező gyermek iránti tisztelet.

Zenei nevelés hatására a gyermek értelmi képességei is fejlődnek. Az éneklésben - bár annak érzelmi fontosságát hangsúlyozzuk - mindig közreműködik a gyermek értelmi tevékenysége. A figyelem időtartama és tartóssága a gyermek életkorától, a zenei anyagtól, a játékformától és a változatos módszerektől is függ. A szokatlan, az új, a váratlan felkelti a gyermek érdeklődését, a vonzó eszközök és tárgyak lekötik figyelmét (Forrai, 2016)

A zenei nevelés hosszú távon azért is fontos, hogy a kicsik - akik a jövőben szintén szülők lesznek – zenehallgatásra fogékony felnőtté váljanak. Ezt a játékos kedvet, humort, hangulatot, az éneklés örömeit majd saját gyermekeiknek is továbbadják. A szülők és az nevelő együtt sokat tehet annak érdekében, hogy a fogékony gyermekkorban a gyerek zenei érdeklődését felkeltsék, az énekes játékokkal örömet szerezzen, és kedvet ébresszen az együtt énekelgetésre (Forrai, 2016).

Az ének zene témája újból és újból felbukkan az oktatásról szóló közbeszédben. Az utóbbi években számos az ének-zene oktatás területét érintő, valamint annak eredményességét bizonyító kutatás látott napvilágot magyar nyelvterületen és külföldön is. Ezekből említenénk, amelyeket mi magunk is érdekesnek találtunk, nézzünk először egy külföldit:

Az Agy és Kreativitás (Brain and Creativity) Intézet publikálta 2 éves kutatásuk eredményeit, amiben arra a megállításra jutottak, hogy a zene és a zeneoktatás felgyorsítja a gyerekek agyának fejlődését olyan területeken, mint a beszédészlelés, a nyelvi fejlődés, és az olvasási készség, és a hangérzékelés. A kísérlet 2012-ben kezdődött, amiben 37 hat-hét év körüli gyermek vett részt. 3 csoportra osztódtak, egyik csoport (13 gyerek) rendszeres, intenzív zenei képzésben vett részt, a másik csoport (11 gyerek) tagjai sport tevékenységekben vettek részt, a maradék 13 gyermek semmilyen képzési programban nem részesült.

A kutatók két éven keresztül rendszeresen vizsgálták a gyerekek agyának elektromos aktivitását, valamint az agyuk különböző helyzetekre adott reakcióit. A kutatás eredményeként bebizonyosodott, hogy a zenei programban részt vevő gyerekek agya gyorsabban fejlődött, mint a másik két csoporté (Kaderják, 2017)

Egy hazai kutatás, amely leginkább a zene oktatás nehézségeit célozza meg: *A zeneoktatásunk kihívásai és nehézségei általános iskolai és gimnáziumi énektanárok nézetei*

alapján címmel jelent meg a Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat 8. évfolyamának., 2. számában, 2020- ban. A kutatás elvégzője Pintér Tünde Kornélia.

A felmérés alanyai ebben az esetben nem diákok, hanem tanárok voltak, számszerint 15. Az interjú alapú felmérés eredménye alapján elmondható, hogy számos ok nehezíti az ének-zene oktatás sikerességét az intézményekben:

- ✓ az időintervallum és a tananyag aránytalansága
- ✓ a tanulók közömbös hozzáállása
- ✓ a diákok zenei tudásának hiányossága
- ✓ alacsony zenei önbecsülés, valamint az énekléshez fűződő negatív magatartás
- ✓ a tanár és tanulók közötti generációs különbségek
- ✓ a tantermek felszereltségének és taneszközök meglétének hiányossága
- ✓ a tanárok felé érkező pozitív visszajelzések hiánya (Pintér, 2020)

Csongrádi Beatrix és Asztalos Kata (2017) kutatásának célja az volt, hogy feltárják a zenei észlelési képességek és a szülői, szociális háttér összefüggéseit, valamint, hogy felhívja a szülők figyelmét és ösztönözze őket a gyerekekkel való közös zenei tevékenységre. A gyerekek képességeinek a felmérésére tesztfeladat alapú mérőeszközt alkalmaztak, a szülők számára pedig papír alapú kérdőívet készítettek. A kérdőív kérdései a család zenei kultúrájára fókuszál. A vizsgálat 3-4 és 5-6 éves gyerekek korosztályára terjedt ki. A gyerekek átlagéletkora 3,67 és 5,33 volt (Csongrádi-Asztalos, 2017)

A kutatás eredményeként elmondható, hogy a korai időszakban megvalósuló zenei nevelés nagy jelentőséggel bír. Az eredmények felhívják a szülők figyelmét a közös éneklés és az együttes zenei élmények fontosságára. A kutatás hangsúlyozza, hogy jó ha a pedagógus rendelkezik bármilyen hangszertudással, mivel ezeket a gyerekek mindig nagy örömmel és csodálattal hallgatják. A hangszer jó motivációs és érdeklődés fenntartó eszköz. Az abszolút hallás elég ritka, ezért a hangszer segít abban, hogy „hangnemben maradjunk”, azaz a kezdőhangnak megfelelő záróhangra érkezzünk (Csongrádi - Asztalos, 2017).

2.2 Magyar népzeneoktatás az kisiskolás korosztály számára Kárpátalján

Ukrajnában a 2017-ben elfogadott oktatási törvény értelmében a művészetoktatás a speciális oktatás kategóriájába tartozik. Célja, hogy az egyén az adott tevékenységhez szükséges kompetenciákat megszerezze, miközben egy integrált oktatási folyamatban is részt vesz. Az oktatás egyik fő feltétele a tanulók képességeinek korai felismerése és fejlesztése. A művészetoktatás négy szinten valósulhat meg:

- alapfokú művészetoktatás, az Alapfokú Művészeti Iskolák képviselik
- profilszerű művészetoktatás, középiskolák emeltszámú zenei tantárgyakkal
- felső középfokú művészetoktatás, koledzsek és szakközépiskolák
- művészeti felsőoktatás, zeneművészeti egyetemek, zeneakadémiák.

A 2018-2019-ben lezajló reform létrehozott egy modellt az művészetoktatás számára, viszont az ehhez való alkalmazkodást nem írják elő kötelezően az intézmények számára. Az intézményeknek a helyi tantervet és az azon belül folyó képzést a területi vagy térségi alapítóval/fenntartóval kell csupán jóváhagyatni (Kiss, 2022).

Mielőtt még kitérnénk részletesebben a kárpátaljai magyar zenei intézményekre említsünk egy pár szót arról is, hogy hogyan valósul meg az ének-zene oktatás az iskolák falain belül. Tehát azt tudjuk, hogy az iskolák falain belül leginkább tanórák formájában zajlik a művészeti nevelés. A 2018 óta működő NUS rendszer szerint heti 2 művészet órára van szükség az alsó osztályokban, tehát ez magába foglal 1 ének-zene és 1 rajz órát. Az ének-zene órák tantervei klasszikus műzenei szemelvényeket, valamint nagyobb részt ukrán művészek szerzeményeit tartalmazzák. Az alsó osztályokban a zenei fejlesztést legtöbb intézményben a tanító végzi, mivel nem áll rendelkezésre szakképzett zenepedagógus.

Az tanórán kívül is egyaránt megvalósulhat a zenei képzés - szakkörök formájában. Ezek délutáni, tanítás utáni foglalkozások. Sok esetben ezeket is a helyi iskolában tartják meg, mivel nem áll mindenütt rendelkezésre ennek megfelelő intézmény vagy helyszín. Legtöbb iskolában ezek a foglalkozások valamilyen hangszerhasználat elsajátítására irányulnak. Vannak azonban Kárpátalján olyan zenei intézmények, amelyekben a tanulni vágyók éneket, táncot, hangszerhasználatot, népi hagyományokat is elsajátíthatnak és megismerhetnek, arra szakosodott pedagógusok közreműködésével.

A Kárpátalján működő zenei képző intézmények között elsőként szeretnénk említeni az egyik legrégebb óta fenálló és ismert Beregszászi Kodály Zoltán Művészeti Iskolát. Az iskola 1946-ban nyitotta meg a kapuit a zenélni vagyó kis növendékek előtt. Ekkor kezdődött meg a széles körű professzionális szintű zeneoktatás a városban, 3 pedagógussal és 32 gyermekkel. A Művészeti Iskolában zene, tánc, szolfézs és zenetörténeti oktatás folyik, amelyek vezetését a szakirányoknak megfelelően kiváló szakmai ismeretekkel ellátott pedagógusok látják el. A Beregszászi Művészeti Iskola együttese, mint például a fűvőszeneke vagy a mazsorettcsoport Kárpátaljai szerte, de a jelentős külföldi szerepléseknek köszönhetően azt is mondhatjuk, hogy nemzetközileg is elismertek.

Novák Viktor 1951-től 1985-ig tartó vezetése alatt az intézmény Kárpátaljai egyik legjelentősebb zenei tanintézetévé vált. Vezetése alatt az intézmény diákjainak a száma meg négyszereződött, több fiókintézet is nyílt: Bányuban, Váriban, Kaszonyban és Ilosván. Ezek ma már önálló művészeti iskolaként tevékenykednek. Tehát elmondhatjuk, hogy a Beregszászi Művészeti Iskolának köszönhetően további 4 tanintézet kezdte meg működését Kárpátalja szerte. Zeneművészeti oktató intézmény van még Nagydobronyban, Csapon, Verbőcön, Kárpátalja szerte szinte minden városban és nagyobb faluban található ilyen intézmény.

Itthon a magyar népművészeti oktatás egyik nagy mérföldköve a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola által alapított Tulipán Tanoda Magyar Népművészeti Iskola. Az intézmény hivatalos ukrain bejegyzésére 2018-ban került sor. Azóta aktívan dolgozik a magyar népi hagyományok ápolásán és a gyermekeknek való átadásán. 2022-től az intézmény igazgatója Kepics Andzselika. A Tanoda célja, hogy a foglalkozásokon keresztül olyan növendékeket neveljenek, akik életének szerves részét képezik majd a magyar hagyományok és a magyar népi kultúra (A Tanoda Hivatalos weboldala).

A népművészeti iskola több helyszínen is tevékenykedik. 3 alapfokú művészeti iskolát működtetnek Beregszászban, Nagydobronyban és Tiszapéterfalván. Ezen kívül 5 tanodában (Tiszaújhelyen, Csepében, Nagyberegen, Mátyfalván és Fancsikán) és közel 70 kárpátaljai településen működnek kihelyezett képzések a gyerekek népművészeti oktatása érdekében. Mindezek a kihelyezett foglalkozások a települések iskoláiban, óvodáiban, líceumaiban kerülnek megrendezésre. A tanoda hálózatán belül összesen 2033 gyermeket foglalkoztat 63 oktató. A Beregszász városi tanodának A Perényi Kultúrúria épülete ad otthont.

Az intézmények egyik legrégebbi bázisa a Péterfalvi Tanoda. A legifjabb pedig a Csepében található tanoda. Ebben 2022 őszétől folyik a népművészeti oktatás. Az tanintézetekben népi ének, tánc, népi hangszeres és különböző kézműves foglalkozások állnak a tanulni, művelődni vágyó kisiskolások és óvodások rendelkezésére (A Tanoda Hivatalos weboldala).

A következő táblázatban összefoglalva láthatjuk, hogy mely helyszíneken milyen szakirányzatokon folyik az oktatás:

Helyszínek	Képzések
Beregszász	Néptánc, népi hegedű, népi ének, citera, harmonika, kézművesség, szolfézs
Tiszapéterfalva	Néptánc, népi ének, népi hegedű, citera, cimbalom, harmonika, népi fúvós, gitár-tambura, szolfézs
Nagydobrony	Néptánc, népi hegedű, citera, gitár-tambura, kézművesség
Mátyfalva	Néptánc, népi játék, népi ének, kézművesség,
Tiszaújhely	Népi ének, néptánc, népi játék, cimbalom, fafaragás, kézművesség
Fancsika	Néptánc, népi játék, kézművesség
Nagybereg	Néptánc, népi hegedű, népi ének, gitár-tambura, szövés, kézművesség
Csepe	Néptánc, népi ének, népi játék, furulya, cimbalom, harmónika

1. sz. táblázat: A Tulipán Tanoda Magyar Népművészeti Iskola helyszínek szerinti képzései
(Forrás: saját szerkesztés)

A Tanoda a továbbiakban is várja a művelődni vágyó gyerekeket, valamint minden helyszínen továbbra is gyarapítani kívánja a szakirányzatok számát. A következő településeken folynak a

foglalkozások a tanoda kihelyezett képzésein: Forgolány, Batár, Tiszabökény, Tiszaújhely, Nagyszőlős, Tiszakeresztúr, Fancsika, Salánk, Verbóc, Karácsfalva, Mátyfalva, Tiszaújlak, Nagydobrony, Kisdobrony, Tiszaágtelek, Csongor, Szernye, Barkaszó, Kisgejőc, Nagygejőc, Császlóc, Kereknye, Rát, Szürte, Palágykomoróc, Gálocs, Császlóc, Szalóka, Sislóc, Kincsehomok, Minaj, Palló, Bátfa, Csap, Beregszász, Beregdó, Búcsu, Tiszacsoma, Macsola, Nagymuzsaly, Bene, Oroszi, Halábor, Badaló, Gecse, Gát, Beregdéda, Kisbégány, Nagyberg, Kigyós, Beregújfalva, Csepe, Akli, Szőlősgyula, Királyháza, Kőrösmező, Rahó, Aknaszlatina, Gyertyánliget, Terebesfejrpaták, Nagybockó, Taracköz, Huszt, Bustyaháza, Técső (a tanoda hivatalos weboldala).

2.3 Kárpátaljai magyar népzenei együttesek

Az autentikus népzene általában kis létszámú zenekarok művelik, többféle stílusban és az adott területen jellemző hangszerek kísérete jellemzi. A magyar népzenei együttesek jellemző hangszerei közt említhetjük a citerát, nagybögőt, hegedűt. Ugyanígy minden népnek megvannak a saját jellegzetességei hangszerek területén, meg is említenék párat, például: a skótok számára a duda, írek számára a síp, oroszoknak a balalajka, a latin zenében jellemző a gitár, afrikában pedig a különböző dob típusok. Általában ezek a hangszerek az énekszó kíséretét biztosítják.

Kárpátaljai magyar népzenei együttesekből ismertetnénk néhányat. Környékünkön az egyik legnagyobb sikerű népzenei együttes a **Kokas Banda**. Kárpátalja szerte elismertek, népiénekeiken és hangszereiken kívül népi táncot is bemutatnak fellépéseik alkalmával. Fenállásuk óta több neves kulturális rendezvényen is részt vettek határainkon innen és túl. Az együttes 2006 szeptemberében alakult meg Tiszapéterfalván. Céljuk a magyar népzenei örökségünk és népdalkincsünk megőrzése, népszerűsítése és továbbadása. Tagjaik: id. Kokas Károly harmonikus, Szabó Gergő és Turjanica Emilia hegedűs, Nagy István nagybögős, Kokas Erzsébet énekes. Táncosaik: ifj. Kokas Károly és Botos Krisztina (16. ábra).

16. ábra: Kokas Banda népzenei együttes (Forrás: Kokas Banda közösségi média oldala)

Kárpátalja szerte részt vesznek falusi és városi kulturális rendezvényeken. Foglalkozásokat szerveznek szakkör formájában iskolákban és óvodákban. Rendszeres résztvevői a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola által megszervezett zenei rendezvényeknek és továbbképzéseknek. Tagjaik több zenei tanintézetben népi éneket és népi hangszerhasználatot tanítanak, mint pedagógusok. Saját hagyományőrző gyermekcsoporthat működtetnek kicsik és nagyobbak számára is, „Napsugár” hagyományőrző gyermekcsoporthat néven. Ahol szintén magyar népi éneket, hangszerhasználatot és táncot tanítanak, több korosztálynak.

A **Cifra Banda** szintén egy tiszapéterfalvi vonatkozású együttes. 2 tagja korábban a Kokas Bandában zenélt, belőlük kiválva alapították meg saját együttesüket további 4 személlyel. Céljuk a magyar kultúra népszerűsítése és továbbadása. Részt vesznek Kárpátalja és Magyarország szerte is kulturális rendezvényeken, bálokon, jótékonysági koncerteken. Táncház foglalkozásokat is szerveznek minden korosztály számára (17. ábra).

17. ábra: Cifra Banda népzenei együttes (Forrás: Cifra Banda közösségi média oldala)

„Célunk, hogy Kárpátalján is tovább ápoljuk a magyar népi kultúrát és táncműzmozgalmat” – áll a **Sodró együttes** bemutatkozásában. A 8 tagú együttes 2014-ben alakult, azóta állandó jelleggel szerveznek táncműzszakat és folkocsma programokat Kárpátalja szerte, minden korosztályt bele vonva. Több gyermekek számára érdekes néptáncos és népi énekes foglalkozást szerveznek tanintézményekben, amin legkisebbektől a legnagyobbakig többen részt vesznek. Véleményük szerint a népzene és néptáncnak nagyon nagy közösségérősítő és identitást formáló ereje van.

A következő együttes amiről röviden szót ejtenénk az a **BorzsaVári** együttes. Utóbbi egy valódi „családias” együttes, tagjai egy házaspár és azok 4 gyermeke, 3 fiú és egy lány. Népi és egyházi zenét egyaránt játszanak. Az édesanya és a lánygyermek az együttes énekesei. Több kárpátaljai és határon túli rendezvényen is felléptek már. Nagyon fontosnak tartják a gyermekek sokoldalú zenei fejlesztését, véleményük szerint a gyerekek kezébe bátran kell hangszer adni, hadd játszanak rajta, nem kell tőlük féltetni. Ahhoz, hogy a későbbiekben zenélésre hajlamosak, nyitottak legyenek szükség van arra, hogy már kisgyermek kortól az életük részét képezze a zene.

A **Komótos együttes** 2016-ban alakult Szalókán 9 taggal. Fontosnak tartják a néphagyományaink felkutatását és azok megőrzését. Céljuk az autentikus magyar népzene, néptánc és népi ének továbbadása, valamint a táncműzmozgalmak szélesebb körű kiterjesztése. Népi zenei foglalkozásokat, táncműzszakat szerveznek vidékünk iskoláiban, óvodáiban, valamint

gyermekotthonokban is. A Hagymányok Háza Hálózat kárpátaljai kirendeltsége, valamint a Kárpátalja Kulturális Örökségének és Népi Hagymányainak Megőrzéséért Társadalmi Szervezet azok amelyek a táncházmozgalmak előmozgatói és támogatói.

A 8 tagú **Csipkés együttes** 2014 tavaszán alakult Ungváron. Nevüket a zenekar prímásárról, vagyis annak a becenevéről kapták. Részt vesznek Kárpátalja szerte különböző kulturális rendezvényeken, koncerteken, bálokon. Táncházmozgalmakat szerveznek több oktatási intézményben az óvodától az iskoláig.

A **Viski Bicskások** népzenei zenekar 2014-ben alakult Visken. Jelenleg 8 tagú a zenekar, van köztük énekes, brácsás, 2 hegedűs, nagybögős, harmónikás és 2 táncos. Többféle tájegységnek a dalait is játsszák, köztük: kalotaszegit, szatmárit, gömörít, magyarbődit, dunántúlit, viskit, nagydobronyit, boncidait, vajdaszentiványit és mezőségit. A Hagymányok Háza Hálózat támogatásával utóbbiak is több táncház alkalmat szerveztek különböző helyszíneken. Elmondásuk szerint különösen nehéz, viszont annál nagyobb büszkeség a magyar népi hagymányok életben tartása a szórvány településeken, ahol román, ukrán és több nemzetiség kulturái is keverednek.

A **Beregszászi Rezeda Folkműhely** immáron hetedik éve meghatározó és kiemelkedő néptáncos-népzenei műhelye Beregszász városának. A műhely megbízott igazgatója jelenleg Váradi Enikő. A folkműhelyben kiváló, magas színvonalú néptánc- és népzenei oktatás zajlik, kisiskolás kortól egészen a felső oktatásban tanulók korosztályáig. Kezdetben csupán néptánc foglalkozásokat szerveztek, a későbbiekben kapott teret a népzene és népiének oktatás. Jelenleg a következő szakokon folyik a hangszeres népzene oktatás: népi harmonika, hegedű, brácsa, nagybögő, citera, cimbalom.

A Rezeda Néptáncegyüttes az elmúlt közel hét év folyamán rendszeresen képviselte Kárpátalját, ezen belül is Beregszászt a Kárpát-medence egész területén megrendezésre kerülő rendezvényeken, népzenei fesztiválokon.

Van még egy olyan oldala is az iskolai és óvodai népzenei oktatásnak, ahol erre képzett pedagógusok vezetnek népművészeti foglalkozásokat az óvoda vagy iskola falain belül. Ilyen például Kárpátalján az Igy tedd rá! mozgalom, valamint a Tulipán Tanoda óvodai és iskolai kihelyezett képzései. Az Igy tedd rá! program Magyarországról indult 2010-ben, megálmodója Balatoni Katalin. Kárpátalján a foglalkozások vezetője Jaró Klaudia 2017 óta. A program kifejezetten óvodapedagógusoknak és tanítóknak nyújt módszertani, gyakorlati továbbképzést. A

programon 2021 februárjában egy online konferencia keretén belül 1500 magyar pedagógus vett részt a Kárpátmedencéből és a nagyvilágból (Igy tedd rá! weboldala).

Az Így tedd rá! program célja, hogy játékos formában, a hagyományos népi játékok segítségével kerüljön fejlesztésre a gyermekek mozgáskészsége, miközben észrevétlenül sajátítják el a magyar néptánc alapjait, és értik meg egy-egy motívum struktúráját. Mindeközben fejlődik a mozgáskoordináció, a játékkészség, a ritmika, a zenei hallás. A népi játék és néptánc oktatás azonban nem csupán a mozgás fejlesztése és az ismeretanyag átadása. A mondókák által fejlődik a beszéd-készség, a párbeszéd-játékokban a kommunikációs készség, a mozgásos játékok által a mozgáskoordináció, a feladatok által szabálytiszteltet, önfegyelmet és a csoportos viselkedési formák is kialakulnak. A szövegek által gyarapodik a gyerekek szóincse, szövegértése, fejlődik a fogalomtáruk. Fejlődik térbeli tájékozottságuk, számismeretük, mely segítséget nyújt a matematika főbb elemeinek megértéséhez. A népi játékok és a népdalok komplex ismereteket közvetítenek (Igy tedd rá! weboldala).

IV. A zenei tehetség felismerése és fejlesztése

Az utóbbi években egyre nagyobb figyelem fordul a tehetséggondozás felé. A magyar zenei nevelésben ez a szempont hagyományosan jelen volt, és jelen van napjainkban is. A tanórán kívüli tehetséggondozó foglalkozásoknak hosszú múltja van. A népi kultúránk ápolásához tehetséget és kedvet érző fiatalok néptáncgyűttest, énekkart, zenekart, színjátszó társulatot szerveztek. Manapság is már „divatnak” számít a különórákra járás, amelyet az adott település lehetőségei is nagyban meghatároznak.

A különóra, foglalkozások választása általában autonóm kérdés, vagyis legtöbb esetben a szülők teret adnak a gyermekeiknek, hogy önállóan, a saját érdeklődésükhöz híven válasszanak elfoglaltságot maguknak. A Renzulli által meghatározott tehetséggazdagítást szolgáló feletételek a következők:

- *speciális érdeklődés* – magába foglalja a fentebb említetteket, tehát a gyermek számára vonzó és testhezálló elfoglaltságot választ magának,
- *korlátozás nélküli elmélyedés* – a lehetőség megteremtése arra, hogy a gyermek annyi időt töltsön az elfoglaltság gyakorlásával amennyit csak szeretne,
- *a gazdagító tapasztalatszerzés haladja meg a normatervet* – tehát, ha a gyerekeknek jó érzéke van valamihez, az magával hozza a gyors és látványos

fejlődést. A tanár szerepe ebben az esetben, hogy a gyereket kihívásokkal állítsa szembe, amelyek nagyobb erőfeszítést igényelnek (nem csupán kikapcsolódást), mivel csak így érhető el kivételes teljesítmény.

- *igazodni kell a tanuló aktuális tudásszintjéhez és az általa preferált tanulási stílushoz* (Turmezeyné Heller, 2010).

Gardner szerint nincs egy bizonyos mindent átfogó intelligencia, hét egymástól független emberi intellektuális képességet különböztet meg, amit humán intelligenciának nevez.

A következő tehetségterületeket különíti el:

- logikai-matematikai
- nyelvészeti
- testi-kinesztetikus
- térbeli
- zenei
- interperszonális
- intraperszonális

Mi is az a zenei tehetség?

A legelfogadott magyarázatot Heiner Gembris könyvéből idézzük, tehát: „Zenei tehetségen sok faktor összessége értendő. Ide tartoznak a hangszeres és éneklésiképességek, a zenespecifikus kognitív folyamatok, az érzelmi és zenei tapasztalatok, a motiváció, a zenei preferenciák, attitűdök és érdeklődés” (Gembris, 2002, p. 488).

A zenei tehetség egyike azoknak a tehetség területeknek, amely már a korai gyerekkorban meg nyilvánul. Olvashatjuk a híres zenészek – zeneszerzők, előadóművészek – életrajzában, hogy már gyermekként is nyomkövethetőek voltak a tehetség első jelei. Hasonlóan a tehetségkutatáshoz, amelynek első lépéseit az intelligenciakutatás jelentette, a zenei tehetség megismerésének vizsgálatában a kezdetek óta alapvető a zenei képességek kérdése (Turmezeyné Heller, 2010).

Tehetségkutató, valamint tehetséggondozási céllal világszerte tartanak rendezvényeket, versenyeket, mind felnőttek, mind gyermekek részére is. Kárpátalján is vannak, olyan programok, zenei tehetségkutatók, amelyeken az itt élő fiatalok mutathatják be tudásukat, valamint mérhetik össze azt másokéval. Az egyik ilyen népzenei és néptáncos tehetségkutató a „Szólt a fülemüle!”. A vetélkedő a „GENIUS” Jótékonyági Alapítvány, az Emberi Erőforrás

Támogatáskezelő, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet és Nemzeti Tehetség Program támogatásával valósul meg 2015 óta. A verseny célja, hogy a vetélkedő révén a felnövekvő gyermekek minél szélesebb körben ismerjék meg a magyar népzene és néptánc csodálatos világát, s egy életre kötelezzék el magukat a magyarság értékei mellett. A versenyre nevezhet bármilyen alapfokú művészeti iskola, együttes, egyesület csoportja, szólistája, de egyénileg is lehet nevezni.

A I. Bartók Béla komolyzenei tehetségkutatót 2015-ben rendezték meg Ungváron, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség rendezésében. A vetélkedőn a megye legtehetségesebb gyerekei és fiataljai mérhetik össze a tudásukat. A Bartók Béla komolyzenei tehetségkutató célja, hogy felhívja a figyelmet a zene szépségére és fontosságára, emellett lehetőséget teremtsen a fiatal tehetséges kárpátaljai zenészek bemutatkozására is. A vetélkedőre a versenyzők magánénekekkel vagy klasszikus hangszeres előadással jelentkezhetnek.

III. Zeneoktatás a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák alsó tagozatain

Az iskolai ének-zene foglalkozások sikerének legmeghatározóbb személye maga a pedagógus. A személyisége, a kisugárzása, a szellemi értékei, az, hogy milyen háttértudással, képességekkel rendelkezik a foglalkozások levezetéséhez.

Az iskolai zenei nevelés egyik fő feladata, hogy megszerettessük a gyerekekkel a zenét, legyen szó hangszeren játszott vagy gépről hallgatott zenéről. Mint azt már tudjuk, a gyerekek számára sokkal érdekesebb, ha testközelből hallhatja a zenét, amit a pedagógus vagy zenenevelő ad elő hangszerrel, vagy más technikával, ezalatt értjük az éneklést, dobolást, tapsolást, csettintést.

A szakdolgozatunk elkészítéséhez ebben a témában végeztünk kutatást a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban. A kutatásunkban olyan kérdésekre kerestük a választ, hogy vannak-e szakirányú végzettséggel rendelkező zenepedagógusok az iskolákban, hangsúlyos elemként van-e jelen a magyar népzene az általános iskolák ének-zene óráin, mik a zeneoktatás korlátai pedagógus szemszögből Kárpátalján.

3.1. A kutatás előzményei, a minta leírása, kutatási kérdések

Az elmúlt évek folyamán több esetben is végeztünk már felméréseket más témákban, viszont mindegyikben közös volt az, hogy a zenéhez kapcsolódtak. A 2020-as kutatásunk témája a zenei készségek és a nyelvi fejlesztés közötti kapcsolat volt óvodás korban. A célunk ekkor az volt, hogy megtudjuk miként valósul meg az óvodában a nyelvi fejlesztés az ének-zene foglalkozásokon. Feladatul tűztük ki, hogy megvizsgáljuk, milyen típusú játékok, dalanyagok azok, amelyek által az óvodapedagógus fejleszteni tudja a gyerekek beszédképességét és hogy mindezt hogyan valósítja meg a gyakorlatban. Három óvodai nevelővel: két óvónővel és egy zenenevelővel készítettünk kvalitatív alapú felmérést (interjút), hogy megtudjuk: szakirányú végzettséggel rendelkeznek-e az óvónők, milyen zenei képességekkel rendelkezik a 3-6 éves korosztály, valamint hogy az anyanyelvi fejlesztés része-e az ének-zene foglalkozásoknak.

A 2021-es szintén zenei téren végzett kutatásunk témája: A hangszerek szerepe az ének zene foglalkozásokon a kárpátaljai magyar óvodákban. A kutatás közegét a kárpátaljai magyar tannyelvű óvodák jelentették. Összesen 50 magyar óvodát keresünk meg, viszont válasz csak 27-ből érkezett. A kérdőív módszerét felhasználva végeztünk kvalitatív adatgyűjtést. A kutatás eredményeként megtudtuk mik történnek az ének-zene foglalkozások során az óvodákban,

hogyan végzik a gyerekek fejlesztését ezen a téren, milyen felszereltség áll a rendelkezésre az eredményes munka elvégzése érdekében. A munka nehézségét jelentette a pandémia, ami miatt csak online formátumban tudtunk az intézményekkel kommunikálni. Azt tapasztaltuk, hogy a sokadik felkerésre is a vártnál kevesebb válasz érkezett vissza.

A 2023-es kutatásunk mintáját a kárpátaljai magyar tannyelvű általános iskolások képezik. Az iskolákról a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség honlapjáról szereztünk elérhetősegeket, valamint egyéb információkat, az elhelyezkedésükkel kapcsolatban.

Kárpátalján legalább 100 magyar tannyelvű oktatási intézmény található, az óvodákon kívül. Mindezek döntő többsége a Beregszászi és az egykori Nagyszőlősi járás, valamint az Ungvári járásnak a területén található. Annak köszönhetően, hogy 2020-tól Ukrajnában a közigazgatás alapegysége a kistérség, Kárpátalján 64-et hoztak létre. A terület a korábbi 13 járás helyett ma már csak 6-ra oszlik. Ezekben mindegyikben találhatóak magyar tannyelvű intézmények vagy legalább is osztályok, amelyekben magyar nyelven folyik az oktatás. A Rahói, Huszti és Técsői járásban találhatóak a legkisebb számban magyar intézmények. Ezen információkat számszerűsítve a következő táblázatba foglaltuk bele:

	Beregszászi járás	Ungvári járás	Munkácsi járás	Rahói járás	Técsői járás	Huszti járás
A magyar iskolák száma	62	23	7	3	3	2

2. sz. táblázat: A magyar tannyelvű iskolák megoszlása Kárpátalja járásaiban (Forrás: saját szerkesztés)

Összesen 87 pedagógust kerestünk meg és végeztünk adatgyűjtést, a kérdőív módszerét felhasználva. A kutatásunk elvégzéséhez azon intézmények pedagógusait választottuk ki, amelyekben találhatóak elemi osztályok. Mivel hogy, a kérdőívünk kérdései, mind az alsó

tagozaton tanító pedagógusokhoz szólnak. A munkánk megalapozásához a következő kutatási kérdéseket és hipotéziseket fogalmaztuk meg:

1. A kárpátaljai általános iskolákban zenei felsőfokú végzettséggel rendelkező pedagógusok tartják-e az énekórákat?

Feltételezzük, hogy a kárpátaljai általános iskolákban zenei felsőfokú végzettséggel nem rendelkező, de pedagógiai felsőfokú végzettséggel rendelkező pedagógusok tanítanak ének-zenét.

2. Hangsúlyos elemként van-e jelen a magyar népzene az általános iskolai ének-zene órákon Kárpátalján?

Feltételezzük, hogy a kárpátaljai magyar általános iskolák ének-zene óráinak csekély részét képezi a magyar népzene.

3. Befolyásolja-e az órán végzett tevékenység, valamint az óra témája a tanulók aktivitását az ének-zene órákon?

Feltételezzük, hogy az óra témája, valamint az órán végzett tevékenységek nagyban befolyásolják a tanulók aktivitását a művészet órákon.

4. Jelen vannak-e az kárpátaljai általános iskolákban a magyar népzene további elemei, mint a magyar népi énekes gyermekjátékok, a magyar néptánc vagy a naptári jeles napokra való készülés?

Feltételezzük, hogy a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban hangsúlyos elemként szerepelnek a magyar népi gyermekjátékok, a néptánc elemei, valamint a naptári jeles napokra való felkészülés.

5. Mik a zeneoktatás korlátai pedagógus szemszögből a kárpátaljai általános iskolákban?

Feltételezzük, hogy a 2020 tavasza óta fennálló helyzet (pandemia, majd háború) miatti gyakori online oktatás visszavetette a tanulók zenei fejlődését.

3.2. A mérőeszköz bemutatása, a vizsgálat módszere

A kutatásunk elvégzéséhez a kérdőív alapú felmérést választottuk. A kutatásunk anyagának előkészítése 2023 februárjában történt, a válaszok begyűjtése pedig 2023. március 25-től április 25-ig tartott. 87 pedagógus számára továbbítottuk a kérdőívünket. A kérdőívet a Google Űrlap felületen készítettük el és továbbítottuk. Azért ezt a felületet választottuk, mivel

praktikus és egyszerű a használata. Könnyen továbbítani lehet az elkészült kérdőíveket és rendszerezni a beérkező válaszokat. A 2021-es kutatásunknál csakis nyitottválaszlehetőségű kérdések szerepeltek a kérdőívünkben, ahol, olyan célközönségre is szükség van, akik szívesen eltöltenek hosszabb időt is a kérdések megválaszolásával. Ebből a hibánkból tanulva idén az egyszerűbb feleletválasztós kérdőívezést választottuk. A kérdőívben 55, többségében feleletválasztós, valamint jelölőnégyzetes kérdés szerepel. Azért választottuk ezt a formát, mivel otthonról is sok információt tudunk így begyűjteni, valamint a helyzetre való tekintettel ez bizonyult a leghatékonyabbnak és legbiztonságosabbnak.

A kutatásunkhoz a közösségi média felületein kerestük fel a pedagógusokat és így továbbítottuk számukra a kérdőívünket. Összesen 49 válasz érkezett vissza. A megkérdezettek csupán 56 %-a válaszolt, azt tapasztaltuk, hogy a sokadik felkerésre is a vártnál kevesebb válasz érkezett vissza. Ennek az indoka lehet a háborúhelyzet miatt megváltozott magánéleti körülmények, a nagyobb internetes leterheltség (online oktatás, távmunka), megváltozott munkarend.

A kutatásunk első részében a pedagógusokról szeretnénk volna általános információkat megtudni, mint a kora, nemzetisége, hány év munkatapasztalattal rendelkezik, milyen beosztásban dolgozik, milyen nyelven oktat, milyen végzettségekkel rendelkezik, valamint, hogy milyen korosztályú gyermekekkel foglalkozik az adott intézményben.

A következő részekben rátérünk a kérdőívünk zenei oldalára, itt arra voltunk kíváncsiak, hogy a válaszadók intézményeiben hogyan zajlik az ének-zene oktatás. Ki vezeti az órákat – a tanár vagy a zenepedagógus? Tanterv szerint vezetik-e az órákat? Megjelennek-e a magyar népzenei szerzemények a kárpátaljai magyar vagy részben magyar tannyelvű iskolák ének-zene óráin?

A későbbiekben azokról kérdeztük meg a pedagógusokat, hogy milyen tevékenységek végzése jelenik meg az órán, szerintük ezek mennyire hatékonyak és érdekesek a gyerekek számára. Az órának mely része, mely órai tevékenységek azok, amelyek felkeltik a gyerekek figyelmét, valamint fokozza az aktivitásukat.

A kutatásunkban még kitértünk egy olyan részre is, ahol a pedagógusokat arról kérdeztük, hogy a 2020 óta fenálló járvány- és háborúhelyzet, mennyire nehezítette meg az oktatást (ezen belül is a zeneoktatást) Kárpátalján.

3.3 A kutatás eredményei

A kutatás eredményeit a tartalomelemzés módszerével vizsgáltuk. Összesen 49 válasz érkezett vissza. Kárpátalja 6 járása közül összesen 5-ből érkezett válasz, egyedül a Rahói járásból nem érkezett vissza egyetlen kitöltés sem. Az 5 járáson belül pedig összesen 27 településről gyűjtöttünk információkat. Van köztük falu, város, valamint nagyközség. A települések eloszlását járásonként, valamint, hogy településenként hány válasz érkezett be a 3. 4. és 5. számú táblázatban személtetjük.

Beregszászi járás	A település típusa	A beérkezett válaszok mennyisége
Tiszabökény	falu	4
Gyula	falu	4
Feketeadó	falu	4
Nagybereg	falu	2
Nagypalád	falu	2
Tiszaújlak	község	2
Akli	falu	2
Bátyú	városi típusú nagyközség	1
Nagyszőlős	város	1
Csepe	falu	1
Nevetlenfalu	falu	3
Zápszony	falu	1
Beregszász	város	2
Halábor	falu	1
Mezővári	falu	1
Badaló	falu	1
Asztély	falu	1

Aklihegy	falu	2
Fertősalmás	falu	1
Összesen		36

3. sz. táblázat: A válaszadók eloszlása a Beregszászi járásban (Forrás: saját szerkesztés)

Ungvári járás	A település típusa	A beérkezett válaszok mennyisége
Ungvár város	város	4
Eszeny	falu	1
Palágykomoróc	falu	1
Csap	város	1
Szerednye	falu	1
Összesen		8

4. sz. táblázat: A válaszadók eloszlása az Ungvári járásban (Forrás: saját szerkesztés)

Huszt, Munkácsi, Técsői járás	A település típusa	A beérkezett válaszok mennyisége
Visk	falu	1
Munkács	város	1
Técső	város	3
Összesen		4

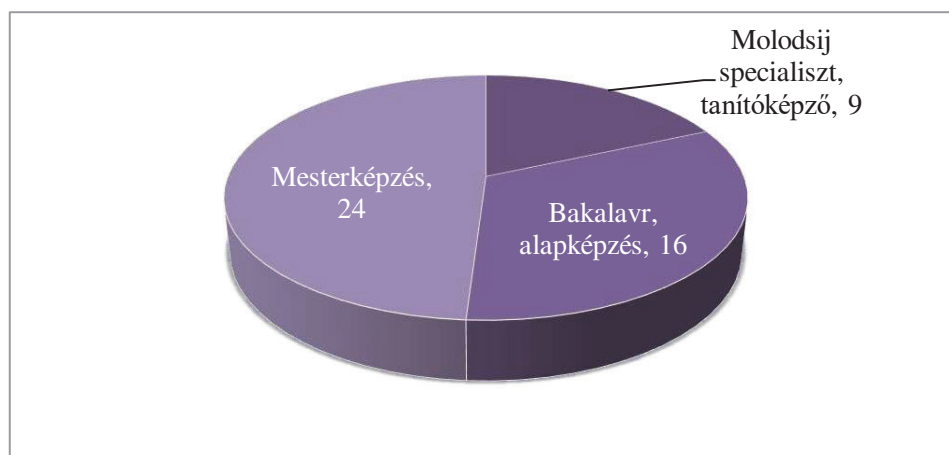
5. sz. táblázat: A válaszadók eloszlása a Huszt, Munkácsi és Técsői járásban (Forrás: saját szerkesztés)

Elsőkörben tehát általános információkra voltunk kíváncsiak, a válaszadó pedagógussal, valamint az intézménnyel kapcsolatban amelyben tanít. Többek között kíváncsiak voltunk arra,

hogy a megkérdezett pedagógusok milyen tannyelvű intézményben és milyen nyelven oktatnak. A fentebb említett kérdésekre összesítve az alábbi válaszok érkeztek be:

- Az intézményekkel kapcsolatban - 49-ből 42-ben csakis magyarul, 2-ben pedig csakis ukrán tannyelven folyik az oktatás, 5 pedig kéttannyelvű.
- A pedagógusokkal kapcsolatban – 49-ből 42 csakis magyar nyelven oktat, 6 mind a két tannyelven, 1 pedig csakis ukrán nyelven oktat.

Kitértünk még arra is, hogy milyen legmagasabb szakirányú végzettséggel rendelkeznek, valamint, hogy ezek között szerepel-e zenei felsőfokú végzettség. A pedagógusok diplomáival kapcsolatban beérkezett válaszok a következőképpen alakultak (1. sz. diagram):

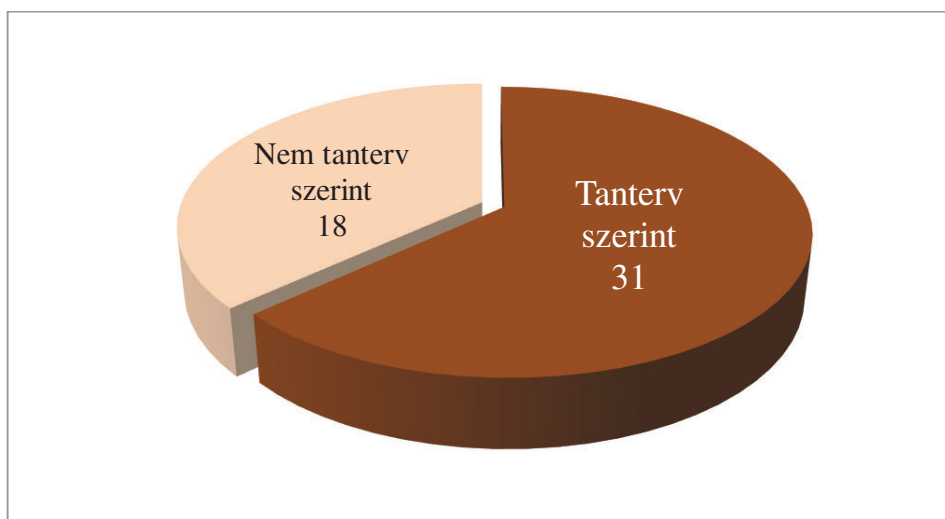
1. sz. diagram: A pedagógusok végzettségeinek megoszlása, N=49 (Forrás: saját szerkesztése)

Az ének-zene foglalkozások sikerének a kulcsa, hogy megfelelően felkészült szakképzett pedagógus vezeti-e az órákat. Ez nem azt jelenti, hogy azok a nevelők akik nem szereztek szakképzést zenei irányzatban, azok kevésbé tudnak sikeresek lenni a gyerekek zenei fejlesztésében, viszont tudjuk azt, hogy a szakirányú képzésben részt vett személyek tágabb tudásháttérrel rendelkeznek, mint szakirányú végzettséggel nem rendelkező társaik. A vizsgált pedagógusok között adatokat gyűjtöttünk ezzel kapcsolatban is, hogy hányan szereztek zenei szakképzéssel felsőfokon is és hányan nem. Az begyűjtött információk pedig a következők: a fentebb említett 49 pedagógus közül csupán 3 rendelkezik zenei területen is felsőfokú végzettséggel.

Az első hipotézisünk tehát, hogy: *a kárpátaljai általános iskolákban zenei felsőfokú végzettséggel nem rendelkező, de pedagógiai felsőfokú végzettséggel rendelkező pedagógusok*

tanítanak ének-zenét – az eddigi információink alapján beigazolódott, mivel elmondhatjuk, hogy a vizsgált intézményekben csekély számmal találhatók, olyan pedagógusok, akik zenei területen is felsőfokú végzettséget szereztek. Viszont annál inkább találhatók olyan alsós pedagógusok, akik szakirányuknak megfelelő felsőfokú végzettséggel rendelkeznek.

A kutatásunk következő részeiben a pedagógusok szakmai vizsgálatáról áttérünk az inkább módszertant érintő területekre. Mint tudjuk az óvodákban és iskolákban egyaránt egy meghatározott tanterv alapján kell, hogy folyjon az oktatás. Az ének-zene oktatás területén sincs ez másképp. Az ukrainai kerettanterv legnagyobb számban ukrán zeneszerzők műveit és folklórt, valamint klasszikus műzenei részleteket tartalmaznak. Kíváncsiak voltunk arra, hogy a magyar népzenei szerzemények átadása, ismertetése tehát milyen formában valósul meg, hogyan alakul a Kárpátaljai iskolákon belül. Kérdéseket tettünk fel például azzal kapcsolatban, hogy a pedagógusok tanterv szerint vezetik-e az ének zene órákat, a tantervben lévő anyagok hányad része jelenik meg valójában az órákon, megjelennek-e az órákon magyar népzenei szerzemények, klasszikus műzenei részletek. A 2. sz. diagramban szemléltetjük, hogy a megkérdezett pedagógusok közül hányan vezetik ténylegesen a tanterv szerint az ének zene órákat és hány nem a tanterv alapján:

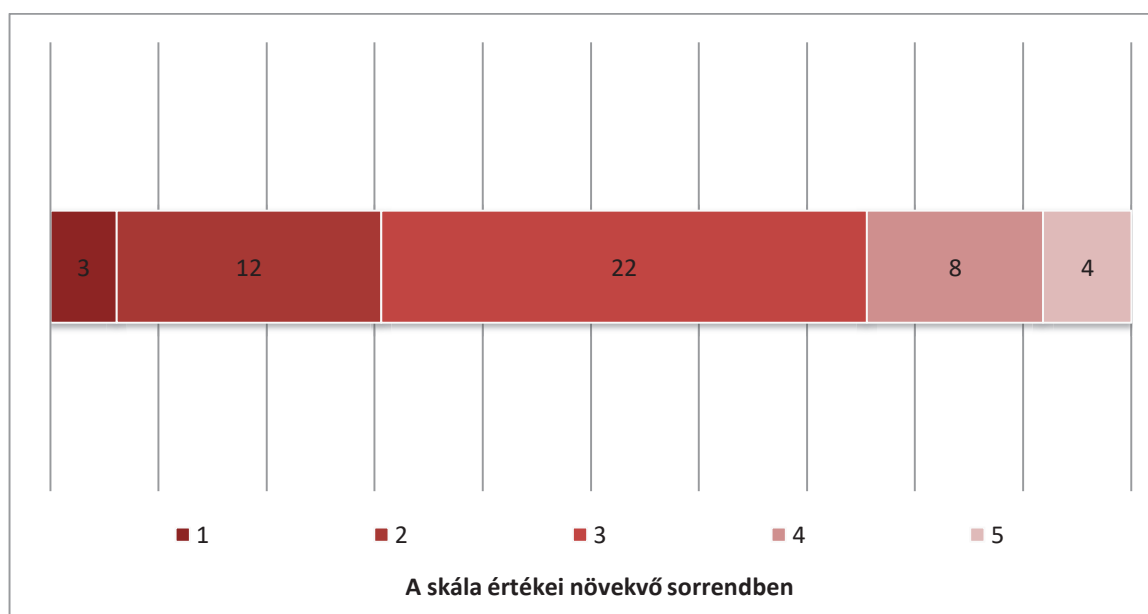
2. sz. diagram: A válaszok eloszlása – az ének zene órák tanterv/nem tanterv szerinti levezetése kapcsán, N=49 (Forrás: saját szerkesztés)

Kitértünk még arra is, hogy a tanterv szerinti anyagok hányad része az, amelyek a különböző intézményekben valójában megjelennek az ének-zene órákon. A beérkezett információkból azt szűrhetjük le, hogy az adott osztályokban legtöbb esetben a tananyag fele,

vagy még attól is kevesebb az egynegyede az ami ténylegesen megtörténik a tanórákon. Ennek oka lehet a pedagógusok szakmai és módszertan passzív hozzáállása, a gyerekek lankadt zenélési kedve vagy akár a tanterv nem megfelelő összetétele.

Kikértük a tanárok véleményét azzal kapcsolatban, hogy szerintük a tanterv szerinti anyagok milyen mértékben keltik fel az alsótagozatosok érdeklődését. Mindezt úgy, hogy egy 1-től 5-ig terjedő skálán kértük őket, hogy jelöljék mit gondolnak a témával kapcsolatban. Az ilyen skálát másképpen Likert-skálának nevezhetjük. A Likert-skála két szélsőséges érték közötti mérési skála, amely az attitűd mérésére szolgál. Gyakran használják kvantitatív kutatások során adott fogalommal, tevékenységgel kapcsolatos attitűdök mérésére. Általában 1-5-ig vagy 1-10-ig terjed. A leggyakoribb az 1-5-ig terjedő egyetértési skála, ahol az 1-es érték az „egyáltalán nem ért egyet” és az 5 a „teljes mértékben egyetért”. A 3 pedig általában semleges, „igen is, meg nem is” értéket jelöli (Mayer, 2018).

A témával kapcsolatban a vártnál is különbözőbb válaszok érkeztek. A 49 válasz közül 15-en szavaztak az inkább nem irányába, 22-en a voksoltak a köztes útra, 12-en pedig az inkább igen felé hajoltak (3. sz. diagram).

3. sz. diagram: A tanterv szerint zeneanyagok mennyire kötik le a gyerekek figyelmét a tanárok válaszai alapján N=49 (Forrás: saját szerkesztés)

Középértéket számolva a beérkezett válaszokból megtudhatjuk, hogy a pedagógusok átlagosan a semleges értéket jelölték, tehát szerintük a tanterv szerint zeneanyagok le is kötik meg nem is a gyerekek figyelmét.

Összességében ebből azt szűrhetjük le, hogy a pedagógusok véleménye is inkább a negatív irány felé hajlik, ami a tantervet illeti. A tanárok válaszaiból még azt a következtetést is levonhatjuk, hogy sok esetben ami a gyerekek számára nem figyelemfelkeltő és nem érdekes az meg sem jelenik az órákon.

A klasszikus műzenei részletet a válaszadók közül 34-en nem gondolják figyelemfelkeltőnek az 1-4 osztályos gyerekek korosztályában. Ennél inkább majdnem, hogy mindnyájuk, 44-en, érdekesnek és hatékonynak tekintik a magyar népdalokat. A beérkezett válaszok pedig azt mutatják, hogy a 49-ből 40 pedagógus legalább heti egy alkalommal énekel vagy bemutat magyar népzenei darabot. Mivel a vizsgálatunk nem reprezentatív, ezért mindezeket az eredményeket nem általánosíthatjuk az összes kárpátaljai iskolára és pedagógusra, azok csak a vizsgált intézményekre vonatkoznak.

Kíváncsiak voltunk, hogy melyek azok a népdalok, amelyeket a gyerekek ismernek és énekelnek is az adott intézményekben. Megkértük őket, hogy soroljanak fel néhányat ezekből, a következő dalok voltak a legtöbbet említettek:

- *Tavaszi szél vizet áraszt...*
- *Erdő, erdő, erdő...*
- *Ősszel érik babám...*
- *Érik a szőlő...*
- *Lipem, lopom a szőlőt...*
- *Elvesztettem zsebkendőmet...*
- *Hull a szilva...*
- *Cifra palota...*
- *Hopp Juliska, hopp Mariska*
- *Megérett, megérett...*
- *Süss fel Nap...*
- *Beültettem kiskertemet...*
- *Hogy a csibe hogy...*
- *Kecske ment a kiskertbe.*

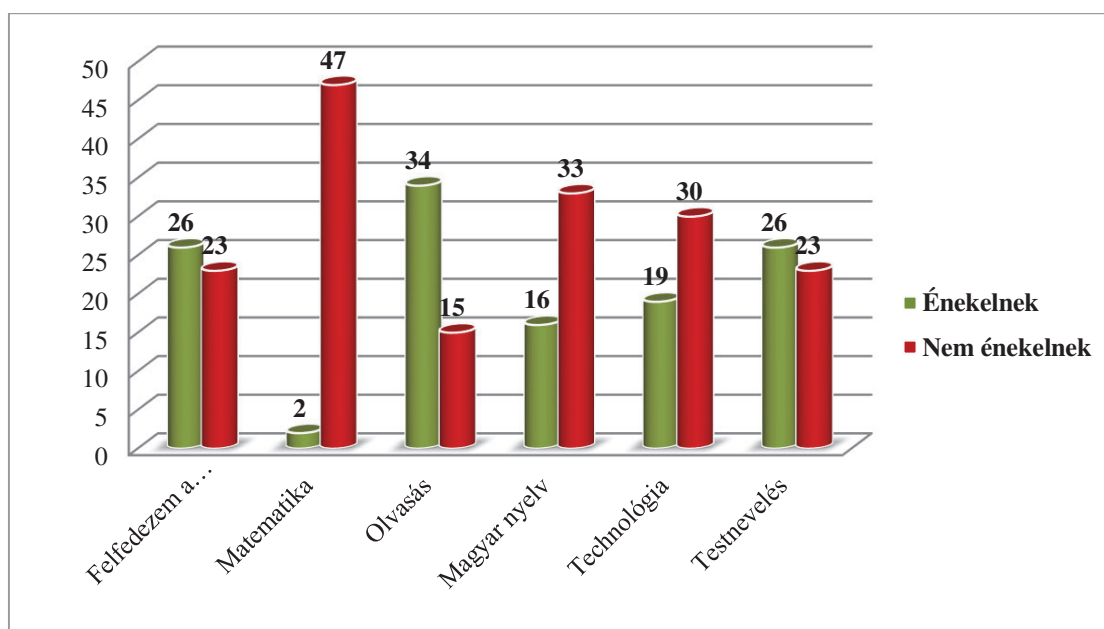
A fentebb említett dalok legtöbbször ünnepekhez vagy a különböző évszakok jelesnapjaihoz kapcsolódnak. Említettek még többek között gyermekjátékokhoz kapcsolódó dalokat is, valamint a vallási ünnepekhez, például karácsonyhoz kapcsolódó ismert énekeket is, mint:

- *Kis karácsony, nagy karányos...*,
- *A kis Jézus megszületett.*

Az egyik adatközlő úgy nyilatkozott, hogy a gyerekek legalább 15-18 népdal szövegét és dallamát ismerik.

Énekelni, zenélni, játszani viszont nem csak az ének-zene órákon megengedett. Több olyan tantárgy is van, ahol a tanóra bizonyos szakaszaiba beintegrálható egy kis zenélés vagy akár énekes játék. Ezáltal az óra a gyerekek számára érdekesebbé és figyelelmfelkeltőbbé válik. Hogy mindez megvalósuljon leginkább a tanár felkészültségén és kreativitásán múlik.

Kíváncsiak voltunk arra, hogy ez a kárpátaljai iskolákban működik-e a gyakorlatban is? Kérdéseket tettünk fel azzal kapcsolatban, hogy a felsorolt tanórákon, mint a: felfedezem a világot, olvasás, magyar nyelv, matematika, technológia, testnevelés – szoktak-e énekelni, valamint népi énekes játékokat játszani. A begyűjtött információkat azzal kapcsolatban, hogy énekelnek-e népi énekeket a megkérdezett pedagógusok osztályaiban más tanórákon is a 4. sz. diagramba foglalva szemléltetjük:

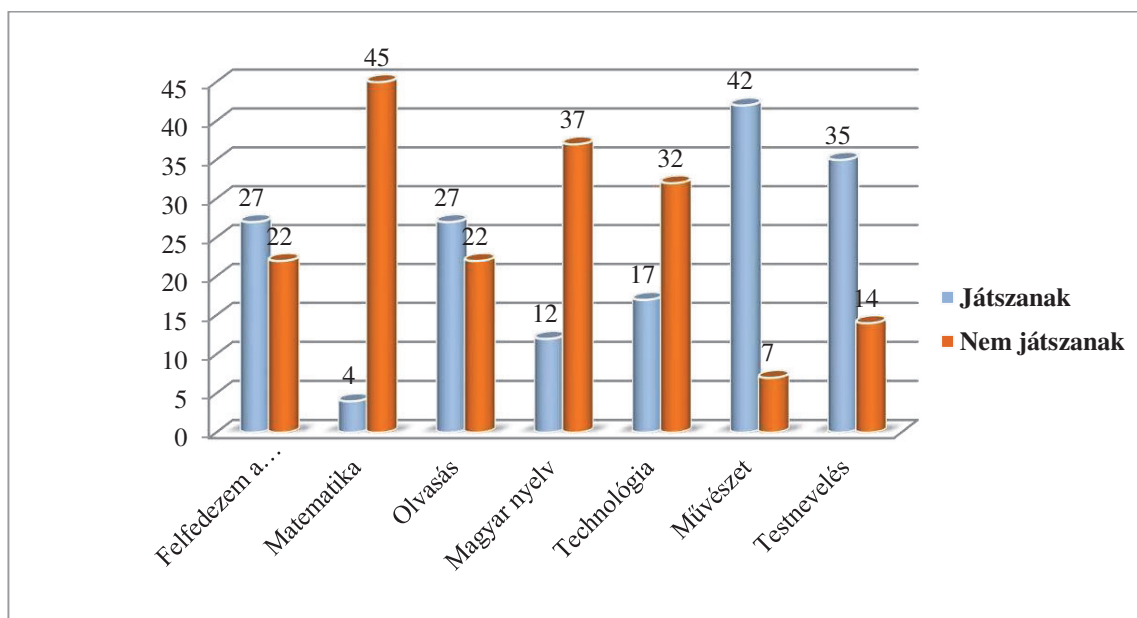

4. sz. diagram: A népdalok éneklésének eloszlása más tanórákon, N=49 (Forrás: saját szerkesztés)

Amint a fenti oszlopdiaagramm is mutatja a tanítók közül a legtöbben a felfedezem a világot, olvasás és testnevelés órákat tartják alkalmasnak zenélésre még az ének-zene órákon kívül. A begyűjtött válaszok arról tanúskodnak, hogy a megkérdezett pedagógusok többsége a matematika, technológia és magyar nyelv órákon nem gondolja helytállónak a zenélést. Összességében viszont elmondhatjuk, hogy hol többé, hol kevésbé, de jellemző az énekek bevitele más tanárookra is.

A népi énekek akkor tudnak még érdekesebbé válni a gyerekek számára, ha párosulnak hozzájuk mozgások, cselekvések, játékok. Szinte nem is tudnánk a környékünkön olyan magyar embert találni, aki ne ismerne legalább egy népi játékot. A kisiskolás gyerekekkel foglalkozó pedagógusoknak pedig ettől sokkal szélesebb „játéktárral” kell rendelkezniük. A gyerekekben a cselekvés, a játék feszültséget old, segíti őket a kibontakozásban, sikerélményt ad nekik. Kialakítja bennük az önbecsülést és mások becsülését: játszás közben kiderül, hogy nincs olyan gyerek, aki mindenben ügyetlen, de olyan sincs, aki mindenben egyformán zseniális. Mindez nagyon fontos az óvodában, iskolában és felnőttkorban egyaránt.

A népiénekes játékok és a tanórák kapcsolatáról begyűjtött információkat a 5. sz. diagramban szeretnénk szemléltetni.

5. sz. diagram: A népi énekes gyermekjátékok jelenléte más tanórákon, N=49 (Forrás: saját szerkesztés)

Az eredmények alapján láthatjuk, hogy hasonló az arány, mint a népi énekek esetében. A felfedezem a világot, olvasás, művészet és testnevelés órák azok, amelyeken jelen vannak a népi játékok, körjátékok. Tehát a nagyobb magyarázatot igénylő, elméleti tanórákon, a pedagógusok véleménye szerint nincs szükség a játékok alkalmazására. Néhányan, csekély számban mégis ennek az ellenkezőjét gondolják és gyakorolják, mivel hogy akadtak olyan válaszadók is, akik a matematika és magyar nyelv órákat is játszásra alkalmas óráknak tartják és játszanak is ezeken az órákon.

Tehát a fenti eredményeink alapján elmondhatjuk, hogy a feltételezésünket miszerint: *a kárpátaljai magyar általános iskolák ének-zene óráinak csekély részét képezi a magyar népzene* – el kell vetnünk. A begyűjtött anyagok arról tanúskodnak, hogy igenis a megkérdezett pedagógusok intézményeiben elég nagy számban jelen vannak a magyar népművészet elemei az ének zene órákon. Azokat legalább heti egy alkalommal gyakorolják is, és azt is megtudhattuk, hogy nem csak az ének-zene órákon teszik azt.

Fontos a magyar népzeneink tovább ültetése a felnövekvő nemzedékbe, ennek az egyik fontos területe az elemi iskola és fontos személye maga a pedagógus. A népi hagyományaink továbbadása jelenti azt, hogy a népi értékeik, kincseink a jövőben is élni fognak és ismertek lesznek. Úgy gondoljuk, hogy a pedagógus szakmai és módszertani felkészültsége nagyban befolyásolja az órák sikerességét, valamint a gyerekek órai aktivitását.

A kutatásunk egyik részében pont ennek a tanulói aktivitásnak a vizsgálatára térünk ki. Kérdéseket tettünk fel a pedagógusok számára a tanulók aktivitásával kapcsolatban. Összefüggéseket kerestünk mennyire meghatározója a tanulók lekesedésének az óra tananyaga, valamint az órán végzett tevékenységek. Kiváncsiak voltunk még arra is, hogy a válaszadók mely tevékenységek végzését preferálják, valamint hogy mindezek az órák hányad részét töltik ki.

A diákok aktivitásával kapcsolatban a válaszadók mindnyájan úgy vélekedtek, hogy a tanulók az ének zene órák folyamán teljes mértékben, vagy legalábbis többnyire aktívak. Egyetlen egy válasz érkezett azzal kapcsolatban, miszerint csak néha aktívak az órák folyamán. Arra, hogy mennyire befolyásolja az óra témája, valamint az óra tevékenysége a tanulók kedvét teljes egészében az igen felé hajló válaszok érkeztek be. Tehát a megkérdezett gyakorló pedagógusok mind egyetértenek azzal, hogy az óra témája és munkaformája nagy mértékben fokozza vagy éppen hogy csökkenti a tanulók zenélési kedvét. Ezzel a harmadik hipotézisünk be

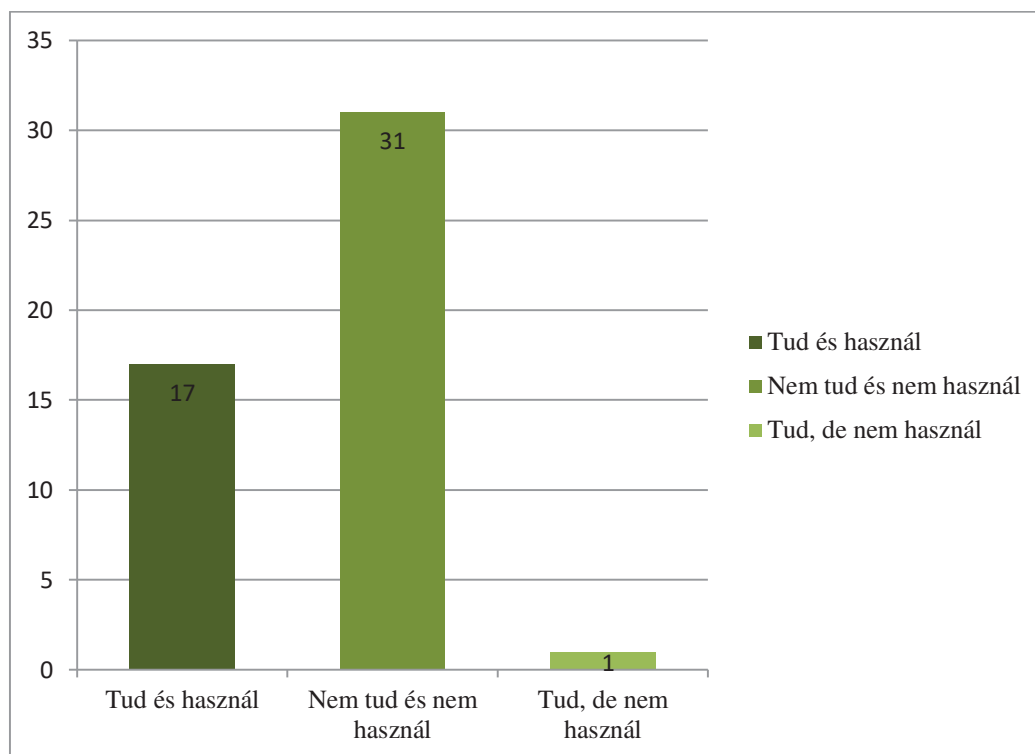
is igazolódott miszerint: *az órán végzett tevékenységek nagyban befolyásolják a tanulók aktivitását a művészet órákon.*

De most nézzük csak meg jobban, hogy mely tevékenységek azok, amelyek jelen vannak a kárpátaljai iskolák művészet óráin, valamint, hogy mely tevékenységek mennyire figyelemfelkeltőek, érdekesek és hasznosak a gyerekek számára. Tehát első körben a pedagógusokat arról kérdeztük, hogy alkalmaznak-e más zenehallgatási módot a részlet gépi lejátszásán kívül. Döntő többségben érkezett válasz arra, hogy igen alkalmaznak: hangszeres zenét, valamint a saját hangjukat arra, hogy a gyerekeknek egy-egy részletet vagy éneket bemutassanak.

Az legtöbb beérkezett információból az szűrhető le, hogy az órák legnagyobb részét az ének és daltanulás tölti ki, ezt követi a zenehallgatás, amely szintén a felét, esetenként több mint egy negyedét tölti ki. A további két tevékenység amelyre kíváncsiak voltunk: a zene elméleti részeinek átadása (kottaírás alapjai, ritmusértékek, hangmagasság, ütemfajták, tempójelzések), valamint a zenei készségfejlesztés játékosan. Amelyek, amint a beérkezett válaszok is bizonyítják az órák csekély részét, tehát kevesebb mint egy negyedét képezik, esetenként nem is része az óráknak.

Külön kitértünk még a hangszerhasználat lehetőségére. A gyermekek zenei képességei gyakorlati tevékenységeik során tökéletesednek. Zenei nevelésen belül nagyon nagy szerepe van a hangszerhasználatnak. Hangszeres játék közben fejlődik a gyermek alkotókészsége, emlékezőkészsége, formaérzéke, belső hallása. Nagyon fontos, hogy a gyermekek testközelből ismerkedhessenek meg a hangszerek különböző hangjaival, felépítésükkel, valamint megszólaltatásuk módjaival.

Megkérdeztük őket arról, hogy használnak-e az órák folyamán hangszereket és mire használják azokat természetesen, ahol rendelkezésre áll. Ahol használnak a foglalkozásokon hangszereket kik teszik azt, csak a pedagógus vagy a diákok is. A pedagógusok hangszerhasználatára esetében a következő eredmények születtek (6. sz. diagram):

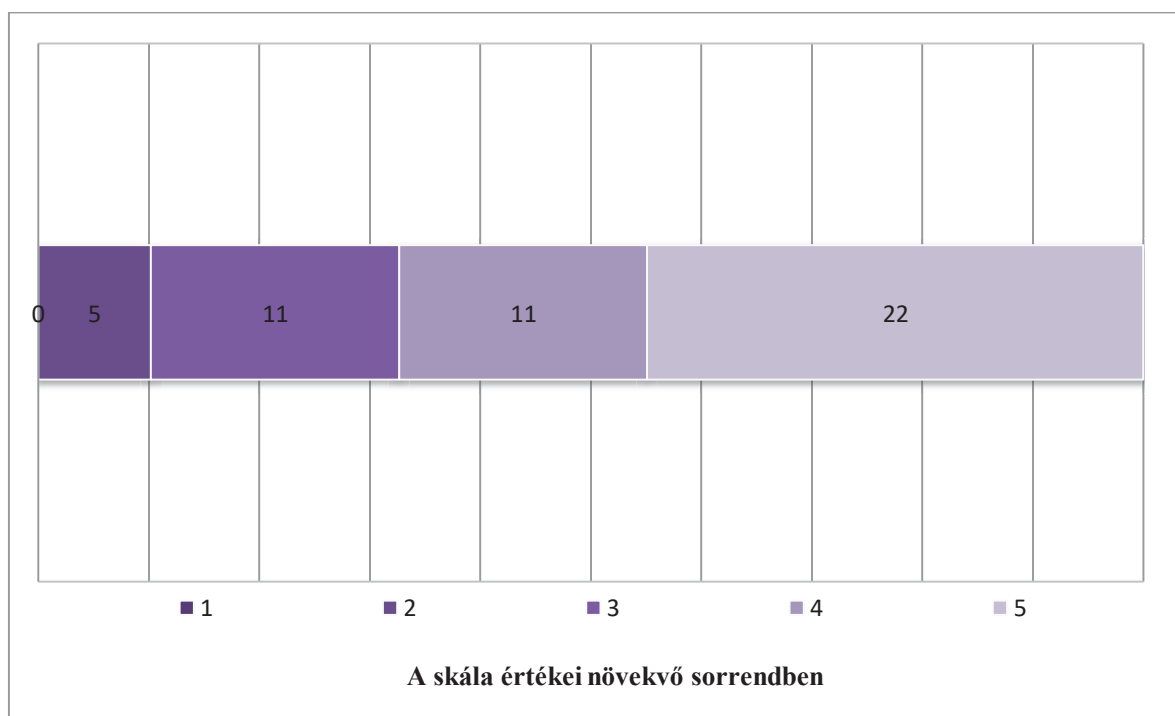
6. sz. diagram: Hangszerhasználat a művészet órákon az általános iskolákban, N=49 (Forrás: saját szerkesztés)

Nyitott válaszlehetőségű kérdés formájában kértük a pedagógusokat, hogy nevezzék meg mely tevékenységek gyakorlására alkalmazzák a hangszereket. A 49-ből mindössze 27 válasz érkezett vissza, mivel nem kötelező jellegű kérdésként volt feltüntetve. Ezekből a válaszokból a következő információkat tudjuk leszární: a pedagógusok leginkább zenehallgatásra, valamint zenei részlet bemutatására használják azokat. Azonban többen is említették még, hogy zenei játékos készségfejlesztésre is alkalmazzák még a hangszereket, a pedagógus és a gyerekek is egyaránt.

A gyermekek hangszerhasználatával kapcsolatban is megkérdeztük a pedagógusokat. A válaszaikból azt szűrhetjük le, hogy a legtöbb helyen ténylegesen nem használnak a gyerekek hangszereket az órákon, egyes intézményekben azonban használnának, ha azok rendelkezésükre állnának. Számszerűsítve tehát a 49-ből 33-an nem alkalmazzák azokat, különböző okokból kifolyólag.

Kikértük a véleményüket azzal kapcsolatban, hogy egyetértenek-e azzal, hogy a hangszeren lejátszott zene, valamint a pedagógusok éneke érdekesebb és figyelemfelkeltőbb a

gyerekek számára, mint a gépen lejátszott részletek. 33-an az igen és a teljes mértékben felé szavaztak, 11-en döntöttek a semleges/köztes út mellett, míg a maradék 5 személy az inkább nem felé szavazott (7. sz. diagram). Középértéket számolva a beérkezett válaszokból – a skálán egy 4-es értéket kapunk, ami az inkább igen felé hajló válaszlehetőséget jelöli. Tehát összességében elmondhatjuk, hogy a pedagógusok szerint a hangszeren lejátszott zene, valamint a pedagógusok éneke érdekesebb és figyelemfelkeltőbb a gyerekek számára, mint a gépen lejátszott részletek.

7. sz. diagram: A pedagógusok véleménye a hangszeres zene és ének figyelemfelkeltő hatásáról ellenben a gépen lejátszott zenei részlettel, N=49 (Forrás: saját szerkesztés)

Kértük őket, hogy nevezzenek meg olyan tevékenységeket, tényezőket, amelyek az órák alkalmával fokozzák a gyerekek zenélési kedvét. Nem kötelező jellegű kérdésként nem túl sok ötlet érkezett ezzel kapcsolatban, viszont a válaszolók a legtöbben a hangszerhasználatot, a népi énekek éneklését, a ritmusgyakorlatokat, énekes játékokat, valamint a táncot nevezték meg.

„A művészeti nevelés két formája működik, az egyik a formális, vagyis a kurrikuláris, amely az iskolán belüli, a Nemzeti alaptanterv által meghatározott tanulási tartalmakat, óraszámokat irányozza elő, valamint a nonformális, extrakurrikuláris művészeti oktatás, amely a tanórán kívüli, akár nem iskolai keretek között történő művészeti tevékenységeket foglalja magába” (Kiss, Bartalis, Borsos, 2020, p.:57). Az extrakurrikuláris művészeti tevékenység olyan

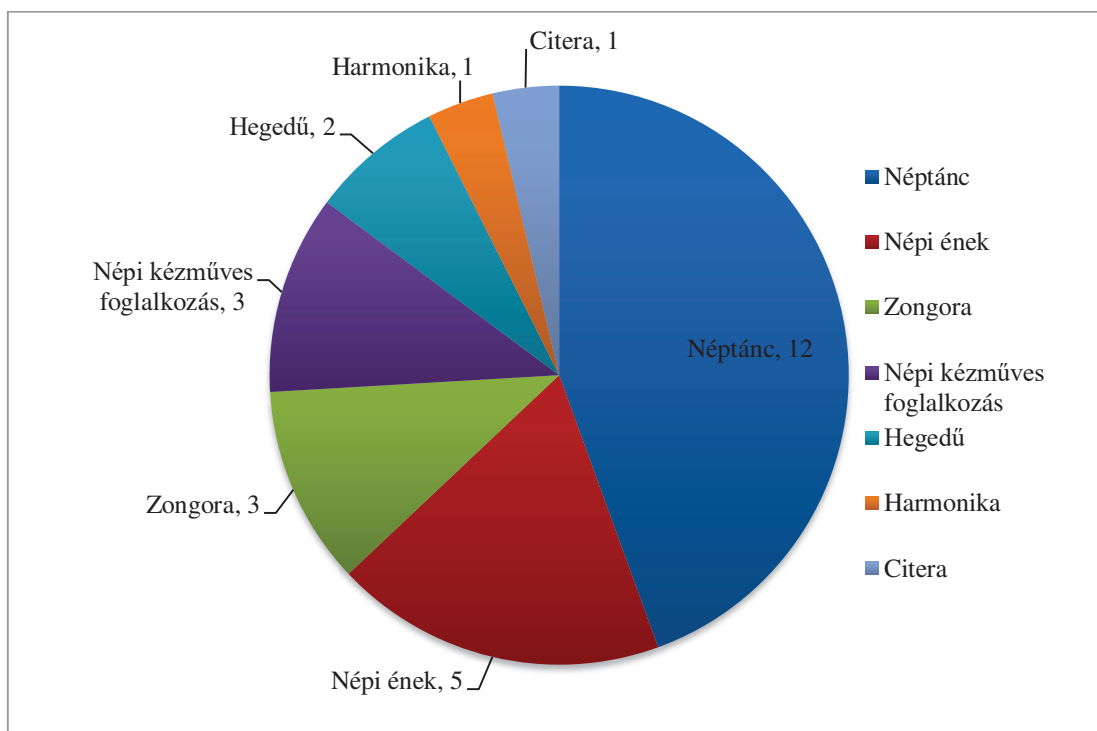
közelítés, amely intézményi kereteken kívül, a kulturális tényezők oldaláról ragadja meg a fiatalok identitásformálódását (Kiss és mtsai, 2020).

A kutatásunk további részeiben kíváncsiak voltunk arra, hogy jelen vannak-e az kárpátaljai általános iskolákban a magyar népzene további elemei, mint a magyar népi énekes gyermekjátékok, a magyar néptánc vagy a naptári jeles napokra való készülés. Amennyiben igen milyen formákban valósulnak meg ezek és milyen gyakran. Úgy gondoljuk, hogy a ének-zene oktatás ezen formája, mint a szakkörök, délutáni foglalkozások - nagyon fontosak a néphagyományaink ápolása, valamint a felnövekvő nemzedék nevelése szempontjából egyaránt.

Az iskolai tantervben nagyon kevés a művészeti órák száma, épp ezért szükséges iskolán kívüli foglalkozásokat szervezni, ahol a gyermekek önszántukból vesznek részt, ezáltal felerősödik a művészetek iránti vágyuk. A népi jellegű foglalkozások egyik fő célja, hogy a gyerekek, tanulók életének szerves részévé váljon majd magyar hagyomány és a magyar népi kultúra. Kíváncsiak voltunk arra, hogy a megkérdezett pedagógusok intézményeiben szerveznek-e órán kívüli népzenei foglalkozásokat, és ha igen akkor milyen gyakran teszik azt. Sajnálatos módon, a válaszadó 49 pedagógusból, 27-en nyilatkozták azt, hogy az intézményeikben nem szerveznek semmilyen zenei jellegű órán kívüli foglalkozást.

A maradék 22 pedagógus viszont azt jelölte, hogy az intézményeikben szerveznek délutáni zenés foglalkozásokat. Arra is külön kitértünk, hogy ezek milyen gyakran valósulnak meg az intézményekben. A 22 válaszadóból 20-an azt jelezték vissza, hogy heti szinten legalább egy alkalommal sor kerül a foglalkozásokra, 1 pedagógus azt jelölte, hogy kéthetente tartják meg, 1 pedig, hogy évente néhány alkalommal.

Az eredményekből azt szűrhetjük le, hogy a megkérdezett intézmények kevesebb mint felében tartanak csupán órán kívüli zene foglalkozásokat, viszont ahol tartanak ott legalább heti egy alkalommal teszik azt. Ha már beszéltünk arról, hogy szerveznek-e az iskolákban zenei foglalkozásokat, azt is szeretttük volna megtudni, hogy milyeneket. A körök típusaival kapcsolatos információkat a 8. sz. diagramban szemléltetjük:

8. sz. diagram.: Az órán kívüli foglalkozások megléte és típusai az intézményekben, N=27

(Forrás: saját szerkesztés)

Amint a fenti diagramot megfigyeljük láthatjuk, hogy a néptánc és a népi ének foglalkozások a legelterjedtebbek a vizsgált intézményekben. Ezeket követi még a zongora, a kézműves, valamint a hegedű foglalkozás. A válaszokat aprólékosabban átvizsgálva elmondhatjuk, hogy a legtöbb intézményben csak 1 fajta foglalkozást tartanak. Egyetlen pedagógus jelölt egyszerre több válaszlehetőséget is, tehát abban az intézményben, ahol dolgozik több típusú délutáni foglalkozás is megrendezésre kerül.

Az órán kívüli foglalkozások akkor tudnak igazán sikeressé válni, ha megfelelően felkészült pedagógus tartja azokat. A gyerekek számára élvezetessé és érdekessé kell, hogy tegye a foglalkozásokat, hogy a gyerekek szeressenek részt venni azokon.

Kikértük a megkérdezettek véleményét arról, hogy szerintük eredményesek-e az órán kívüli zenefoglalkozások. Egy 1-től 5-ig terjedő skálán kértük őket, hogy jelöljék szerintük mennyire hasznosak és érdekesek a délutáni körök. A pedagógusok közül 39-en az inkább igenre (4), valamint a teljes mértékben egyetértésre (5) szavaztak. A maradék 10 pedagógus véleménye a köztes lehetőség (3), valamint az inkább nem felé hajlott (9. sz. diagram). Átlagot számolva a

beérkezett értékekből egy 4-es középértéket kapunk, ami az inkább igen válaszlehetőségnek felel meg. Összességében tehát elmondható, hogy a megkérdezett pedagógusok inkább érdekesnek és hasznosnak tartják az órán kívüli foglalkozásokat.

9. sz. diagram: A pedagógusok véleménye az órán kívüli foglalkozások eredményességéről, N=49 (Forrás: saját szerkesztés)

A tanórán kívül is nagyon sok lehetőség van a zenei fejlődésre, aktív pihenésre és szórakozásra. Ilyen lehetőségek például a különböző koncertek, táncházak, hangszerbemutatók. Vannak intézmények, amelyek a gyerekek aktív kikapcsolódása és fejlesztése érdekében programokat szerveznek az iskola falain kívül is, vagy mindezeket a fentebb felsorolt programokat „elhozzák”, megrendezik az iskolában.

Arról kérdeztük a pedagógusokat, hogy fentebb felsorolt lehetőségek, mint: a klasszikus/népzenei koncertek, hangszerbemutatók, táncházak jelen vannak-e a alsótagozatosok iskolás éveiben. Kiváncsiak voltunk arra, hogy amennyiben lehetőség van rá, élnek-e azzal és részt vesznek-e ezeken?

A válaszadók nagyjából fele egyáltalán nem vesz és nem is vett részt még semmilyen tanórán kívüli zenés alkalmon. 24 pedagógus azt a választ adta, hogy ha lehetőség adódik akkor havonta, míg 4 válaszadó azt nyilatkozta, hogy hetente vesznek részt hasonló programokon. Azt,

hogy melyek a legelterjedtebb tanórán kívüli rendezvények a kárpátaljai kisiskolások számára a 6. sz. táblázatban szemléltetjük:

Órán kívüli zenés alkalmak	Résztevők
Magyar népzenei koncert	5
Klasszikus zenei koncert	-
Hangszerbemutató	9
Népi táncbáz	23

6. sz. táblázat: A tanórán kívüli foglalkozások típusai és elterjedtsége a vizsgált intézményekben, N=37 (Forrás: saját szerkesztés)

A fenti táblázatot megfigyelve láthatjuk, hogy a népi táncbáz az amely a legelterjedtebb és legfelkapottabb a megkérdezett pedagógusok intézményeiben. Úgy gondoljuk, hogy mindez a Kárpátalján fellelhető együttesek, folkműhelyek és mozgalmak munkájának, mint a - Kokas Banda, Rezeda, Így tedd rá! – köszönhető.

Vannak az életünkben olyan napok, amelyek vallási, történelmi, társadalmi vagy népi vonatkozásuk miatt eltérnek a többitől, különlegesebbek. Mégpedig azért különlegesebbek, mert mindegyikhez más szokások tartoznak, mindegyikre máshogyan készültek és készülnek manapság is. A jeles napok változatossága és sokfélesége attól függően változik, hogy a társadalom mely rétegét, mely korosztályát vizsgáljuk meg. Az alsótagozatos korosztály életében a következő ünnep és jeles napokat vettük sorra, időrendi sorrendben haladva:

- *Farsang*
- *Nőknapja*
- *Március 15*
- *Húsvéti ünnepkör*
- *Anyák napja*

- *Pünkösöd*
- *Tanévzáró*
- *Tanévnyitó*
- *Szüret/Arany ős*
- *Aradi vértanúk*
- *Márton nap*
- *Advent*
- *Miklós nap/Mikulás*
- *Luca nap*
- *Karácsony*

A kutatásunk során megkérdeztük a pedagógusokat arról, hogy az intézményeikben, amelyekben dolgoznak hangsúlyos szerepet kap-e az ünnepekre való felkészülés. A beérkezett válaszok alapján elmondhatjuk, hogy a megkérdezett 49 pedagógus intézményéből 48-ban hangsúlyos szerepe van a jeles napokra való készülődésnek. A maradék 1 intézmény – nem fordít nagy figyelmet a különböző ünnepnapok méltatására.

Azt, hogy a megkérdezett intézmények közül melyekben tartják, mikor, valamint, hogy mely tevékenységgel gyakorlásával készülnek az adott jeles napokra a 7. sz. táblázatba foglaltuk:

Jeles napok megnevezése	Ekkor esedékes	Legjellemzőbb tevékenységek az iskolákban	Hányan méltatják a megkérdezettek közül (N=49)
<i>Farsang</i>	Változó időpontban (január 6-tól általában február végéig esedékes)	Vers, ének, tánc, kézműves foglalkozás	45
<i>Nőknapja</i>	Március 8.	Vers, ének, tánc, kézműves foglalkozás	41
<i>1848-49-es forradalom és szabadságharc</i>	Március 15.	Vers, kézműves foglalkozás	25

<i>Húsvéti ünnepkör</i>	Változó időpontban (március 22-től április 25-ig esedékes)	Kézműves foglalkozás	36
<i>Anyák napja</i>	Május első vasárnapja (május 1-től május 8-ig esedékes)	Vers, ének	46
<i>Pünkösd</i>	Változó időpontban (május 10-től június 13-ig esedékes)	Vers, ének	9
<i>Tanévzáró</i>	Általában május utolsó péntekje	Vers, ének	48
<i>Tanévnyitó</i>	Szeptember 1.	Vers, ének	46
<i>Szüret/Arany ősz</i>	Szeptember végétől október végéig terjedő időszak	Vers, tánc, népi énekek, kézműves foglalkozás	42
<i>Aradi vértanúk</i>	Október 6.	Vers	7
<i>Márton nap</i>	November 11.	Kézműves foglalkozás	10
<i>Advent</i>	Változó időpontban (Karácsony előtti negyedik vasárnaptól december 24-ig)	Vers, ének, kézműves foglalkozás	27
<i>Miklós nap/Mikulás</i>	December 6.	Vers, ének, tánc	46
<i>Luca nap</i>	December 13.	Kézműves foglalkozás	4
<i>Karácsony</i>	December 25, 26	Vers, ének	47

7. sz. táblázat: Az ünnep napok időpontjai, tevékenységei és a méltatóik száma a vizsgált intézmények között, N=49 (Forrás: saját szerkesztés)

A beérkezett eredmények alapján elmondhatjuk, hogy az iskolákban legnagyobb figyelmet kapó jeles napok ezek az évszakok változásából (pl.: arany ősz) és vallási életből (karácsony, húsvét) erednek, valamint a társadalmi élet (nők napja, anyák napja, tanévzáró, tanévnnyitó, Mikulás) hozadékai. Amint a fenti táblázatból is láthatjuk, hogy vannak olyan népi eredetű jeles napok is, amelyeknek szokásait még manapság is gyakorolják az iskolákban, ilyen például a farsang. Elvértve néhány helyen még a Márton és Luca nap az, amelyeknek a szokáscselekvései még ma is ismertek.

A vizsgált intézmények kevesebb mint felére jellemző csupán a népiének és néptánc gyakorlása - órán kívüli foglalkozások, valamint iskolán kívüli rendezvények formájában. Azonban annál inkább jellemző a naptári jeles napokra való felkészülés az iskolákon belül. Tehát, a feltételezésünk, *miszerint a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban hangsúlyos elemként szerepelnek a magyar népi gyermekjátékok, a néptánc elemei, valamint a naptári jeles napokra való felkészülés* – a fenti információk tudatában nem teljes mértékben igazolódott be.

A vizsgálatunk utolsó részeként a zeneoktatás korlátait és nehézségeit szeretttük volna megvizsgálni a pedagógusok szemszögéből a kárpátaljai általános iskolákban. A következő feltételezésünkre szeretttünk volna választ kapni: *a 2020 tavasza óta fennálló helyzet (pandemia, majd háború) miatti gyakori online oktatás visszavetette a tanulók zenei fejlődését.*

Elsőkörben egy általános kérdéssel kezdtük, mint tudjuk 2018 óta lépett életben az új ukrán iskola nevű reform, amelynek hatékonyságáról megosztó a pedagógusok véleménye. Tehát arra kértük a pedagógusokat, hogy egy 1-től 5-ig terjedő skálán értékeljék mennyire tartják hatékonynak a reformot. Megosztó eredmények érkeztek ezzel kapcsolatban.

A válaszadók közül 23-an jelölték a semleges válaszlehetőséget. Míg a maradék 26 véleménye a teljes elégedetlenség irányába hajlott. A megkérdezett pedagógusok közül csupán 10 személy az, aki szerint az új reform jó, hatékony és teljes mértékben elégedettek vele (10. sz. diagram). A beérkezett értékekből átlagot vontunk ebből egy 2,7-es, felfelé kerekítve egy 3-as skálaértéket kaptunk, ami a semleges válaszlehetőségnek felelt meg, ezek alapján tehát elmondható, hogy még valójában ők maguk sem tudják eldönteni, hogy milyen véleménnyel vannak a reformmal kapcsolatban.

10. sz. diagram: A pedagógusok véleménye az új ukrán iskola reformmal kapcsolatban, N=49

(Forrás: saját szerkesztés)

A tanító feladata, hogy olyan innovatív, kreatív módszerek használjon, amelyek segítségével a mai társadalomban a művészeti nevelés központi szerepet tud betölteni, ezáltal fejlesztve az érzelmi intelligenciát, valamint mindazokat a képességeket, amelyeket a gyermek majd felnőttként a társadalom több területén is kamatoztatni tud. Mindez viszont úgy tud megfelelően megvalósulni, ha a lehetőségek adottak. Kiss Julianna, Bartalis Izabella és Borsos Blanka vizsgálataiból megtudhatjuk, hogy bizonyos háttérváltozók nagy befolyással lehetnek a gyerekek értelmi, művészeti fejlődésére. Ilyen háttérváltozó például a család kulturális és gazdasági tőkésége (Kiss és mtsai, 2020).

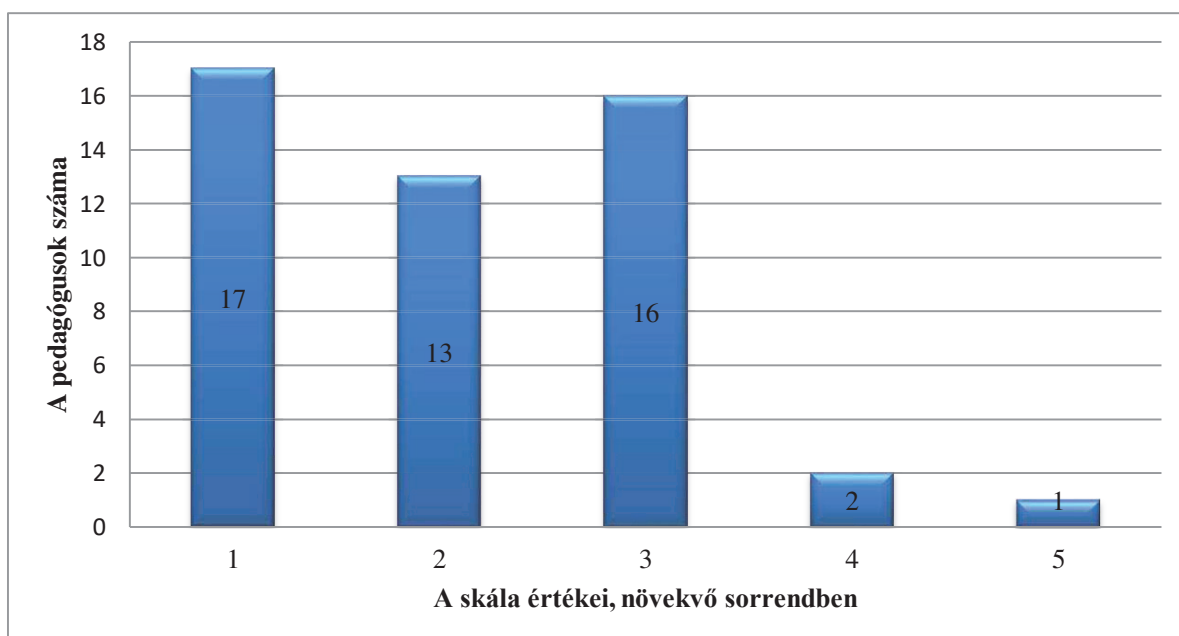
Vannak még bizonyos tényezők, amelyek hatást gyakorolnak a tanulók értelmi és érzelmi fejlődésére, kibontakozására. Ilyen tényezőnek bizonyult Kárpátalján a 2020 óta fenálló járványhelyzet, valamint a 2022-ben kirobbant háború. A családok nagy része elszakadt egymástól, nagyon sokan elköltöztek otthonaikból. Mindezek, hatalmas érzelmi terhet helyeztek nem csak a felnőttek, hanem a gyermekek mindennapjaira is.

A 2020 óta tartó társadalmi nehézségek egyik fő hozadéka az oktatásban nem más, mint az állandósult távoktatási forma bevezetése. A covid járvány kezdetétől ez számított az egyik legfontosabb védekezési eszköznek, tehát a közvetlen találkozások mellőzése. A felnőttek áttértek távmunkára, az iskolák pedig online oktatásra.

Mindezekkel, mármint a távoktatási formával kapcsolatban tettünk fel kérdéseket a pedagógusoknak. Mégpedig, hogy mely online platformok segítségével tudtak kapcsolatba kerülni a diákokkal és az ének órák mennyire voltak sikeresek a távoktatás alkalmával. Kikértük a véleményüket arról is, hogy maga az online oktatási forma mennyire bizonyult eredményesnek mindez idő alatt.

Az online felületekkel kapcsolatban a következő információk érkeztek be: a legtöbben a Google Meeten, Messengeren, Viberen és Zoom alkalmazáson keresztül kerültek kapcsolatba a diákjaikkal. Akadt még olyanok is akik Facebookon létrehozott csoportban kommunikáltak. Számszerint 8 pedagógus választotta azt a válaszlehetőséget, hogy nem tartott órákat az online oktatási forma bevezetését követően. Ami a megkérdezett 49 pedagógusból nagyjából 17%-ot jelent, viszont össz kárpátaljai szinten kutatva lehetséges, hogy ez a szám csak magasabbra növekedne.

Megkérdeztük őket azzal kapcsolatban is, hogy ha már akadtak akik távoktatási formában is együtt dolgoztak a diákjaikkal, azok mennyire gondolták sikeresnek és eredményesnek ezt a fajta oktatási formát. Kértük őket, hogy egy 1-től 5-ig terjedő skálán (ahol 1-es az egyáltalán nem, 5-ös a teljes mértékben) értékeljék a tapasztaltakat. Az eredményeket a 11. sz. diagramba foglalva szemléltetjük:

11. sz. diagram: A tanórák eredményessége a távoktatás alkalmával a pedagógusok véleményei alapján, N=49 (Forrás: saját szerkesztés)

Amint láthatjuk a pedagógusok közül 30-an az elégedetlenség és eredménytelenség irányába tette le a szavazatát, míg 16-an a semleges, igen is meg nem is mellett döntött. A 49 válaszadó pedagógusból csupán 2 nyilatkozta azt, hogy inkább elégedettek az online oktatási formával, míg egyedül 1 jelölte azt a válaszlehetőséget, hogy ő teljes mértékben meg van elégedve ezzel a fajta oktatási formával. Középértéket számolva a fenti skála adataiból egy 2-es értéket kapunk, amelynek a skálán való értéke egyenlő az – inkább nem – válaszlehetőséggel.

Egy külön kérdés erejéig kitértünk még arra is, hogy mindezeket ugyanígy gondolják-e a pedagógusok csak az ének-zene órákra leszűkítve. Tehát, hogy a táv ének-zene órákkal kapcsolatban is hasonlóan negatív irányú tapasztalataik születtek. Ebben az esetben viszont csak 4 válaszlehetőség közül lehetett választaniuk: egyáltalán nem, inkább nem, inkább igen és teljes mértékben. A válaszaik nem sokban különböztek a fenti eredményektől: 43-an jelölték az egyáltalán nem és inkább nem válaszlehetőségeket, míg a maradék 6 személy jelölte csak ezeknek az ellenkezőjét.

A fenti két eredményből megbizonyosodhattunk arról, hogy a távoktatási forma sem a pedagógusok szempontjából, sem a diákok szemszögéből nem volt túl célravezető és hasznos, viszont a szükségességét semmiképpen nem cáfoljuk. Tehát az ötödik hipotézisünket, amely a zeneoktatás nehézségeit vizsgálta a pedagógusok szemszögéből a járvány és háborús helyzetek időszakában – beigazolódott. A 2020 tavasza óta fennálló helyzet miatti gyakori online oktatás következtében csökkent a tanórák eredményessége, ez pedig visszavetette a tanulók zenei fejlődését.

Összegzés

A dolgozatunkban azt vizsgáltuk, hogy a kárpátaljai magyar tannyelvű intézményekben és azokon kívül, hogyan valósul meg az alsós tagozatos korosztály népzenei fejlesztése. A pedagógusok között végzett kutatásunk célja az volt, hogy megtudjuk az iskola falain belül milyen formában, milyen módszerekkel zajlik a magyar népi hagyományok tovább ültetése.

Különböző forrásokból információkat gyűjtöttünk azzal kapcsolatban, hogy a zenei nevelés, ezen belül is a népzene ismertetése és továbbadása hogyan valósul meg a tanórákon és a tanórán kívüli foglalkozásokon. Kicsit utána járva több tanórán kívüli fejlesztő intézményt, tanodát, folkműhelyt és együttest is sikerült bemutatnunk a dolgozatunkban. Megtudtuk, hogy mindezek aktívan hozzájárulnak a kárpátaljai alsótagozatos korosztály népzenei fejlesztéséhez.

Feladatul tűztük ki, hogy megvizsgáljuk, hangsúlyos elemként van-e jelen a magyar népzene az általános iskolai ének-zene órákon, jelen vannak-e az kárpátaljai általános iskolákban a magyar népzene további elemei, mint a magyar népi énekes gyermekjátékok, a magyar néptánc vagy a naptári jeles napokra való készülés, befolyásolja-e az órán végzett tevékenység, valamint az óra témája a tanulók aktivitását az ének-zene órákon, szeretnénk volna azt is megtudni, hogy mik jelentik a zeneoktatás nehézségeit 2020 óta.

A munka elsőfelében a népzene típusait, rendszerezését fejtettük ki több oldalon, példákkal szemléltetve. A második részben az ének zene tanítás lehetőségeit és megvalósulását tárgyaltuk részletesebben, kitértünk külön az énekes népi gyermekjátékokra, valamint a kárpátaljai vonatkozású népzenei együttesekre és zeneművészeti intézményekre, amelyek a legnagyobb szerepet játsszák a gyerekek órán kívüli zenei fejlesztésében,

A harmadik fejezet az elvégzett kutatásunk eredményeit foglalja magába. Összesen 49 kárpátaljai pedagógus válaszaiból készítettünk statisztikai elemzést. Az eredmények alapján elmondhatjuk: a kárpátaljai általános iskolákban zenei felsőfokú végzettséggel nem rendelkező, de pedagógiai felsőfokú végzettséggel rendelkező pedagógusok tanítanak ének-zenét. A kárpátaljai magyar általános iskolák ének-zene óráinak jelentős részét képezi a magyar népzene, az órán végzett tevékenységek és az óra témája is nagyban befolyásolják a tanulók aktivitását a művészet órákon. A kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban hangsúlyos elemként szerepelnek a magyar népi gyermekjátékok, a néptánc elemei, valamint a naptári jeles napokra való felkészülés. Az is bebizonyosodott, hogy a 2020 tavasza óta fennálló helyzet (pandemia, majd háború) miatti gyakori online oktatás visszavetette a tanulók zenei fejlődését.

Резюме

Тема магістерської роботи: «Традиції угорської народної музики у вихованні дітей молодшого шкільного віку на Закарпатті». Робота складається з двомовного змісту, вступу, трьох розділів, двомовного резюме, зі списку використаних джерел, списку малюнків та переліку таблиць і діаграм загальною кількістю 81 сторінок.

У дипломній роботі ми розглянули, як реалізується розвиток народної музики у школі в угорськомовних закладах Закарпаття. Метою нашого дослідження було з'ясувати, в якій формі та якими методами продовжуються угорські народні традиції в стінах школи.

З різних джерел ми зібрали інформацію про те, як реалізується музичне виховання на уроках та позаурочний час. Нашим завданням було дослідити, чи присутня угорська народна музика на уроках співу та музики в початковій школі, чи присутні інші елементи угорської народної музики в початкових школах Закарпаття, такі як дитячі ігри угорського народного співу, угорський народний танець чи підготовка до знаменних днів у календарі, чи впливає діяльність, виконана на уроці, та тема уроку на активність учнів на уроках музики, також ми хотіли з'ясувати, які є труднощі в музичній освіті з 2020 року.

Третій розділ містить результати досліджень, а саме ми підготували аналіз відповідей загалом 49 закарпатських вчителів. Виходячи з результатів, можна сказати: у початкових школах Закарпаття співу і музиці навчають вчителі без вищої музичної освіти, але з педагогічною вищою освітою. Угорська народна музика становить значну частину уроків співу та музики угорських початкових шкіл Закарпаття, заходи, проведені на уроці та тема уроку дуже впливають на активність учнів на уроках образотворчого мистецтва. В угорськомовних школах Закарпаття, як важливі елементи підкреслюються угорські народні дитячі ігри, елементи народного танцю та підготовка до знаменних днів у календарі. Також було показано, що часта онлайн-освіта через ситуацію з весни 2020 року (пандемія, а потім війна) перешкоджає музичному розвитку учнів.

Felhasznált irodalmak jegyzéke

- Asztalos Andrea (2021): *A zenei képességek és készségek fejlesztése az ének-zene órákon*, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged
- Asztalos Andrea (2021): *Az ének-zene tantárgyat tanító pedagógusok nézetei*, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Bartók Béla (1924): *A magyar népdal*, Rózsavölgyi és Társa, Budapest
- Bartók Béla (1931): *Népzeneink és a szemszéd népek zenéje*, Somló Béla Könyvkiadó, Budapest
- Bónis Ferenc (1972): *Bartók Béla élete képekben és dokumentumokban*, Zeneműkiadó Vállalat, Budapest
- Csongrádi Beatrix, Asztalos Kata (2017): *A zenei képességek fejlettsége 3-6 éves korban*, Szegedi Tudományegyetem
- Döbrössy János (2004): *Ének-zene nevelés*, Az Eötvös Loránd Tudományi Egyetem Tanító- és Óvóképző Főiskola Karának Tudományos Közleménye XXV., Trezor Kiadó, (p. 45-46)
- Dr. Lázár Katalin (2017): *Népi játékokfelhasználási lehetőségei az oktatásban*, In: „A játék királyi út”, Kiss Áron Magyar Játéktársaság, Budapest, pp. 62-83
- Forrai Katalin (2016): *Ének az óvodában*, Móra Könyvkiadó, Debrecen, 57-62, 64-66, 71-76, 83-92, 98-113, 115-118
- Frank P. Bär (2013): *Hangszerek*, Mi Micsoda sorozat: 81. kötet, Tessloff és Babilon Kiadó
- Gembris, H. (2002): *The development of musical ability*. In: Colwell, R. és Richardson, (szerk.): *The New Handbook of Research on Music Teaching and Learning*. Oxford University Press, New York, p: 488
- György-Horváth László (2008): *A magyar népzene stílusrétegei és dialektusterületei*, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest
- György-Horváth László (2008): *Énekes népszokások I.*, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest

- Haffner-Kiss Alexandra (2017): *Zenei hatások kutatása a magzati időszaktól az óvodáskorig (0-7 éves kor)*, Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar Zeneművészeti Intézet
- Janurik Márta, Józsa Krisztián (2011): *A zenei képességek fejlődése és összefüggése néhány alapképességgel – egy három hónapos zenei fejlesztő kísérlet eredményei*, In: Kozma Tamás–Perjés István (szerk.) *Új kutatások a neveléstudományokban*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 63-78
- Janurik Márta, Józsa Krisztián (2013): *A zenei képességek fejlődése 4 és 8 éves kor között*, Magyar Pedagógia folyóirat, 113. évfolyam, 2. szám, 75-99.
- Juhász Katalin, Kiss Ferenc, Sándor Ildikó (1995): *Csíjja, bújja, baba... magyar népi altatódalok*, Kiss Ferenc (szerk.), Etnofon Kiadó, Budapest
- Kerényi György (1982): *Magyar énekes népszokások*, Gondolat Kiadó, Budapest
- Kiss Áron (2000): *Magyar gyermekjáték gyűjtemény*, Zentiványi Tibor és Dr. Kriston Vízi József (szerk.), Holnap Kiadó, Budapest
- Kiss Julianna (2022): *A kárpátaljai intézményes zeneoktatás történetének áttekintése (36 -52)* In: *Zenepedagógia generációkon át*, Tanulmányok Duffek Mihály 70. születésnapjára, Kapitális Nyomdaipari Kft., Debrecen
- Kiss Julianna – Bartalis Izabella – Borsos Blanka (2020): *A tanulók extrakurrikuláris művészeti tevékenységei a háttérváltozók tükrében* In: szerk. Váradi Judit: *Művészeti körkép- Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről*, Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Budapest
- Kiszely István (2001): *A magyar népzene és annak eredete*, In: *A magyar nép őstörténete*, Magyar Ház Kiadó, Budapest
- Kodály Zoltán (1958): *Zene az óvodában*, Zeneműkiadó, Budapest

- Kondorné Peidl Borbála (2020): *Zenélj! – A zenei nevelés lehetőségei a gyermekek fejlődéstámogatásában*, „Tenyérnyi csoda”- Tájékoztató füzetek 8-9., Kapitális Nyomda, Debrecen
- L. Nagy Katalin (2002): *Az ének zene tantárgy helyzete és fejlesztési feladatai*, In: Új Pedagógiai Szemle, 52. évfolyam, 11. szám,
- Laczkóné Pálfi Alojzia (2013): *Kiss Áron magyar gyermekjáték-gyűjteményének hatása a 20. század zenei nevelésére*, Kodály Zoltán Zenepedagógiai Konferencia, Kecskemét
- Lázár Katalin (2017) *Népi játékok felhasználási lehetőségei az oktatásban*. In: "A játék királyi út". Kiss Áron Magyar Játéktársaság, Budapest, pp. 62-83
- Pintér Tünde Kornélia (2020): *A zeneoktatásunk kihívásai és nehézségei általános iskolai és gimnáziumi énektanárok nézetei alapján*, In: Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 8. évfolyam, 2. szám, Szeged, pp. 74-109
- Sapszon Borbála (2013): *Játék a zenével avagy zenei képességfejlesztő játékok óvodásoknak és kisiskolásoknak*, kiadja a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt, Budapest,
- Turmezeyné Heller Erika (2010): *A zenei tehetség felismerése és fejlesztése*, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest.
- Vakler Anna (2008): *A magyar népdalok díszítése*, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest
- Vakler Anna (2008): *Népzenei stílusismeret I.*, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest
- Dömötör Tekla, Hoppál Mihály (1990): *Magyar néprajz VI. Folklór 2. Népzene, néptánc, népi játék*, Akadémiai kiadó, Budapest
- Vári Fábián László (2012): *Vannak ringó bölcsők*, Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest

Internetes források

Kaderják Anita (2017): A zene kell! A tanuláshoz is – Kölöknék weboldal – Iskola – Tanulás –
Pedagógiai módszerek menüpont alatt:

<https://www.koloknet.hu/iskola/tanulas/pedagogiai-modszerek/a-zene-kell-a-tanulashoz-is/>

Letöltés ideje: 2023. 05. 01.

Mayer Annamária (2018): A Likert-skála fogalma és 3 fajta módszer az elemzésére

<https://spssabc.hu/kutatasmodzertan/likert-skala-fogalma-elemzese/>

Letöltés ideje: 2023. 05. 18

A Kárpátaljai Magyar Kultúrális Szövetség hivatalos weboldala – Tankönyvtár menüpont alatt:

<https://kmksz.com.ua/tankonyvtar/>

Letöltés ideje: 2023. 04. 21.

Az új ukrán iskola reform hivatalos weboldala:

<https://nus.org.ua/about/calendar/>

Letöltés ideje: 2023. 04. 24.

Ukrajna Oktatásügyi Minisztériumának hivatalos weboldala – Oktatás – Általános és
középiskolai oktatás – Tantervek - Tantervek az 1-4 osztályosok számára menüpont alatt

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

Letöltés ideje: 2023. 04. 24.

Ukrajna hivatalos decentralizációs weboldala – Kistérségek – Kistérségek 2020: a járások adatai
menüpont alatt (saját fordítás)

<https://decentralization.gov.ua/>

Letöltés ideje: 2023. 04. 24.

Igy tedd rá! program hivatalos weboldala:

<https://igyteddra.hu/>

Letöltés ideje: 2023. 05. 18.

A Tulipán Tanoda Magyar Népművészeti iskola hivatalos weboldala:

<https://tulipantanoda.com.ua/hu/bemutatkozunk/>

Letöltés ideje: 2023. 05. 18.

Ábrák jegyzéke

1. ábra: Bartók Béla lejegyzés közben	9
Bónis Ferenc (1972): <i>Bartók Béla élete képekben és dokumentumokban</i>	
2. ábra Kodály Zoltán munka közben	10
Forrás: Vakler Anna (2008): <i>Népzenei stílusismeret I.</i>	
3. ábra Járdányi Pál	10
Forrás: Vakler Anna (2008): <i>Népzenei stílusismeret I.</i>	
4. ábra: Süss fel nap c. naphívogató kottája és szövege	11
(Forrás: Vakler Anna (2008): <i>Népzenei stílusismeret I.</i>)	
5. ábra: Recitáló dallam	13
Forrás: Dömötör Tekla, Hoppál Mihály (1990): <i>Magyar néprajz VI. Folklór 2. Népzene, néptánc, népi játék</i>	
6. ábra: Recitáló dallam – imádság	13
Forrás: Kiszely István (2001): <i>A magyar népzene és annak eredete</i>	
7. ábra: Kötött szerkezetű magyar népdal	14
Forrás: Vakler Anna (2008): <i>Népzenei stílusismeret I.</i>	
8. ábra: Újévi köszöntő dallam	16
Forrás: György-Horváth László (2008): <i>Énekes népszokások I</i>	
9. ábra: Mi van ma c. pünkösdi dallam szövege és kottája	18
Forrás: György-Horváth László (2008): <i>Énekes népszokások I</i>	
10. ábra: Csordapásztorok c. népi kántáló ének	19
Forrás: Dömötör Tekla, Hoppál Mihály (1990): <i>Magyar néprajz VI. Folklór 2. Népzene, néptánc, népi játék</i>	
11. ábra: Népi körjáték szövege és dallama	20
Forrás: Dömötör Tekla, Hoppál Mihály (1990): <i>Magyar néprajz VI. Folklór 2. Népzene, néptánc, népi játék</i>	

12. ábra: Magyar népzenei dialektusok térképe	22
Forrás: György-Horváth László (2008): <i>A magyar népzene stílusrétegei és dialektusterületei</i>	
13. ábra: Jellegzetes Dél-dunántúli dallam	23
Forrás: Dömötör Tekla, Hoppál Mihály (1990): <i>Magyar néprajz VI. Folklor 2. Népzene, néptánc, népi játék</i>	
14. ábra: A csallóközi dudanóták egyik legrégebbike	24
Forrás: Kiszely István (2001): <i>A magyar népzene és annak eredete</i>	
15. ábra: Lánc, lánc, Eszterlác c. körjáték dallama és szövege	31
Forrás: Lázár Katalin (2017) <i>Népi játékok felhasználási lehetőségei az oktatásban</i>	
16. ábra: Kokas Banda népzenei együttes	38
(Forrás: Kokas Banda közösségi média oldala)	
17. ábra: Cifra Banda népzenei együttes.....	39
(Forrás: Cifra Banda közösségi média oldala)	

Táblázatok és diagramok jegyzéke

1. táblázat: A Tulipán Tanoda Magyar Népművészeti Iskola helyszínek szerinti képzései	36
Forrás: saját szerkesztés	
2. sz. táblázat: A magyar tannyelvű iskolák megoszlása Kárpátalja járásaiban	45
Forrás: saját szerkesztés	
3. sz. táblázat: A válaszadók eloszlása a Beregszászi járásban	48
Forrás: saját szerkesztés	
4. sz. táblázat: A válaszadók eloszlása az Ungvári járásban	49
Forrás: saját szerkesztés	
5. sz. táblázat: A válaszadók eloszlása a Huszti, Munkácsi és Técsői járásban	49
Forrás: saját szerkesztés	
1. sz. diagram: A pedagógusok végzettségeinek megoszlása, N=49	50
Forrás: saját szerkesztés	
2. sz. diagram: A válaszok eloszlása – az ének zene órák tanterv/nem tanterv szerinti levezetése kapcsán, N=49	51
Forrás: saját szerkesztés	
3. sz. diagram: A tanterv szerint zeneanyagok mennyire kötik le a gyerekek figyelmét a tanárok válasza alapján N=49	52
Forrás: saját szerkesztés	
4. sz. diagram: A népdalok éneklésének eloszlása más tanórákon, N=49	54
Forrás: saját szerkesztés	
5. sz. diagram: A népi énekes gyermekjátékok jelenléte más tanórákon, N=49	55
Forrás: saját szerkesztés	
6. sz. diagram: Hangszerhasználat a művészet órákon az általános iskolákban, N=49	58

Forrás: saját szerkesztés

7. sz. diagram: A pedagógusok véleménye a hangszeres zene és ének figyelemfelkeltő hatásáról ellenben a gépen lejátszott zenei részlettel, N=49	59
--	-----------

Forrás: saját szerkesztés

8. sz. diagram.: Az órán kívüli foglalkozások megléte és típusai az intézményekben, N=27	61
---	-----------

Forrás: saját szerkesztés

9. sz. diagram: A pedagógusok véleménye az órán kívüli foglalkozások eredményességéről, N=49	62
---	-----------

Forrás: saját szerkesztés

6. sz. táblázat: A tanórán kívüli foglalkozások típusai és elterjedtsége a vizsgált intézményekben, N=37	63
---	-----------

Forrás: saját szerkesztés

7. sz. táblázat: Az ünnep napok időpontjai, tevékenységei és a méltatóik száma a vizsgált intézmények között, N=49	64
---	-----------

Forrás: saját szerkesztés

10. sz. diagram: A pedagógusok véleménye az új ukrán iskola reformmal kapcsolatban, N=49	67
---	-----------

Forrás: saját szerkesztés

11. sz. diagram: A tanórák eredményessége a távoktatás alkalmával a pedagógusok véleményei alapján, N=49	68
---	-----------

Forrás: saját szerkesztés

Mellékletek

Ім'я користувача:
Ілдіко Гребя

Дата перевірки:
23.05.2023 12:27:50 CEST

Дата звіту:
23.05.2023 15:45:21 CEST

ID перевірки:
1015205100

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100011752

Назва документа: Zsenedj Vivien

Кількість сторінок: 78 Кількість слів: 16565 Кількість символів: 122824 Розмір файлу: 2.34 MB ID файлу: 1014878858

15.6% Схожість

Найбільша схожість: 6.01% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1008010782)

10.2% Джерела з Інтернету

752

Сторінка 80

4.87% Джерела з Бібліотеки

104

Сторінка 85

5.38% Цитат

Цитати

27

Сторінка 86

Не знайдено жодних посилань

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

1